

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.п.н., доцент

Остапенко С. А.

« _____ » _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.041 «Германські мова та літератури (переклад включно), перша –
англійська»

за освітньою програмою «Германська філологія (англійська, німецька). Переклад»

на тему: «Латинські запозичення в англійській мові: етимологічний
аспект»

Виконав здобувач 2 курсу групи ФЛ-23м

вищої освіти

Іващук Дмитро Олександрович

_____ (підпис)

Керівник:

ст. викладач кафедри іноземної філології,
українознавства та соціально-правових
дисциплін, к.п.н. Воробйова Л. В

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Кривий Ріг
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін
Форма здобуття вищої освіти очна
Ступінь магістр
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мова та літератури (переклад включно), перша –
англійська
Освітня програма Германська філологія (англійська, німецька). Переклад

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

к.п.н, доцент

_____ Остапенко С. А.
« ____ » _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Івашуку Дмитру Олександровичу

1. Тема роботи «Латинські запозичення в англійській мові: етимологічний аспект»
Керівник к.п.н. Воробйова Л. В.
Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського
від «23» травня 2024 року № 100-с
2. Строк подання студентом роботи: «16» грудня 2024 року
3. Вихідні дані до роботи: матеріали науково-періодичних видань України, Великої Британії, США, довідникові статті словників та енциклопедичних видань; інформаційні ресурси мережі Інтернет.
4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):
 - 1) вивчення базових понять дослідження та розкрити сутність збагачення лексичного запасу англійської мови шляхом запозичення лексичних одиниць з латинської мови;
 - 2) ретроспективний аналіз латинських запозичень в англійській мові;
 - 3) аналіз особливостей вживання латинських запозичень в різних сферах англійської мови;

4) окреслення стратегічних рекомендацій стосовно дослідження історичного досвіду впровадження та використання латинських запозичень в англійській мові.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): таблиці.

6. Дата видачі завдання «02» вересня 2024 року

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 23.09.2024 р.	
2	Підготовка основної частини роботи	до 18.11.2024 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 02.12.2024 р.	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 09.12.2024 р.	
6	Надання виконаної та оформленої кваліфікаційної роботи на кафедрі відповідно до вимог STU 02.02-30-2023	до 16.12.2024 р.	

Здобувач ВО _____ Д. О. Іващук

Керівник роботи _____ Л. В. Воробйова

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 50 таблиць – 3 рисунків – 1 використаних джерел – 80

Об'єкт дослідження: латинські запозичення в англійській мові.

Предмет дослідження: становлення латинських запозичень в англійській мові в етимологічному аспекті.

Мета дослідження: ретроспективний аналіз латинських запозичень в англійській мові; аналіз підґрунтя виникнення латинських запозичень в англійській мові; встановлення специфіки впровадження латинських запозичень у певних пластах словникового складу англійської мови: військовій, адміністративній сферах, а також галузі побуту.

Завдання дослідження: окреслити поняттєво-категорійний апарат дослідження та розкрити сутність збагачення лексичного запасу англійської мови шляхом запозичення лексичних одиниць з латинської мови; здійснити ретроспективний аналіз латинських запозичень в англійській мові; проаналізувати етимологічні особливості вживання лексичних запозичень у військовій, адміністративній сферах, а також галузі побуту.

Методи дослідження:

- *теоретичні методи дослідження:* діахронічний– послідовний у часі аналіз суспільних процесів у межах певної країни, що дозволяє досягти історизму; семантико-термінологічний використано для обґрунтування поняттєво-категорійного апарату дослідження; порівняльний – для зіставлення історичних явищ, подій та фактів соціокультурного життя у Британії та Римської Імперії; проблемно-хронологічний – для розгляду латинських запозичень, окресленими періодами дослідження; методи екстраполяції – для обґрунтування положень щодо осмислення впливу історичного досвіду на етимологічний аспект, та як результат на словниковий запас англійської мови через запозичення;
- *статистичні:* верифікація отриманої інформації шляхом обробки та зіставлення даних, оприлюднених у різних наукових джерелах.

Основні результати дослідження: визначено лексичні запозичення за сферами вживання. Досліджено етимологічний аспект, який відображається в лексичних запозиченнях зокрема, запропоновано авторські періодизації та класифікацію характеру проникнення в мову латинських запозичень

Ключові слова: латинські запозичення, англійська мова, етимологічний аспект

ЗМІСТ

Вступ	6
Основна частина	8
Висновки та рекомендації	43
Список використаних джерел	47

ВСТУП

Мова – явище, що динамічно розвивається і пов'язує різні епохи та культури. Мова не лише виконує функцію засобу спілкування, а й відображає культурні та історичні відомості. Актуальність вивчення мови полягає в тому, що через неї можна досягнути як історію, так і сучасність, що сприяє кращому розумінню свого місця у світі. Мовні зміни, маючи постійний характер мають тісний зв'язок зі змінами, які відбуваються в суспільстві, підкреслюючи історичну природу мови як об'єкта, що перебуває в постійному розвитку. З такими динамічними процесами у суспільстві схарактеризованих новими реаліями, перш за все пов'язані історичні події, культурні зміни та соціальні процеси, які спричиняють виникнення запозиченої лексики з інших мов, або неологізмів, відображаючи адаптивність і гнучкість мови.

Історичні процеси, наприклад, напряму пов'язані з етимологічним аспектом мови, оскільки, перш за все, пов'язані з походженням слів і їхнім розвитком у часі.

Проблема дослідження полягає в площині формування лексичної системи англійської мови під час якого відбулось поповнення словникового складу запозиченнями з латинської мови. Дослідження розглядає етимологію слів латинського походження, насамперед у синергії з аналізом тривалого історичного процесу. У силу історичних умов латинська мова мала великий вплив на території Британських островів, що призвело до поповнення лексичного складу приблизно на 29-30% від загального словникового складу англійської мови.

Особливої уваги заслуговує той факт, що лексика, зокрема, знаходиться під впливом різних сфер життя суспільства. Римська військова служба мала особливу привабливість, що зумовлює запозичення значної кількості слів латинського походження у військовій галузі. В залежності від вектора контактів, а також історичних передумов змінюється і вектор запозичень у певних сферах життя. Так, наприклад вплив також спостерігається у розвитку містобудування, оскільки римські армійські табори, побудовані за певним зразком, пізніше часто перетворювалися на міста з численними будівлями, такі як храми, театри, тріумфальні арки і лазні. Римські дороги і мости, наприклад, побудовані для воєнних, політичних та економічних цілей використовуються у Великій Британії й дотепер. Таким чином спостерігається проникнення в словниковий склад англійської мови чисельних латинізмів у галузі побуту та будівництва.

Для науковців, що працюють в області етимології і лексикології, проте, не дивлячись на деякі досягнення, багато питань залишаються відкритими.

Наукова проблема, що стала предметом дослідження, передбачає ґрунтовний аналіз етимологічних, лексикологічних, мовознавчих досліджень щодо стану її розробленості. Питанням етимології і лексикології було присвячено фундаментальні роботи вітчизняних науковців, які відображають різнопланові аспекти етимології і лексикології в історичній ретроспективі.

Проаналізована наукова література свідчить про суттєві наукові розвідки вчених-мовознавців щодо збагачення словникового складу мови. Формування лексики англійської мови є темою, яка досліджується багатьма мовознавцями та лексикологами. Аналіз робіт М. Лукашук [23], С. Соколової [35], В. Чередніченко

[37] та M. West [80] дає змогу зрозуміти тенденції словотвору та висвітлити проблему функціонування мовлення у сучасній англійській мові та її середовищі.

До фундаментальних досліджень у галузі мовознавства відносимо роботи С. Влахова [5], А. Гудманян [13], В. Карабана [18].

Закономірності лексико-семантичного розвитку запозичень в сучасній англійській мові представлені в роботах: І. Вихованець [4], С. Влахова [5], М. Вінтоніва [6], К. Войтенко [7], Л. Гончаренко [10].

Збагачення словникового складу англійської мови шляхом запозичень з латинської мови вивчали: Т. Осипова [30], О. Семотюк [35].

Лексичні запозичення в англійській мові розглянуті в роботах закордонних науковців F. Durkin [54], В. Hoffer [60], [61], O. Jespersen [63], E. Naugen [62].

Розглядаючи непоодинокі історичні факти та систематизуючи історію англійської мови, найбільший внесок стосовно усвідомлення синергії етимологічного і історичного аспектів у розвитку англійської мови відображено в доробках R. Attila [39], A. Vaugh [43], P. Berndt [44], D. Carpenter [49], J. Dillard [55], J. Daley [52].

Вищезазначені вчені зробили важливий внесок у розуміння етапів запровадження та типології латинських запозичень, досліджуючи їхнє використання у мові та мовленні.

Мета дослідження: ретроспективний аналіз латинських запозичень в англійській мові; визначення причин входження латинських запозичень до лексичного складу англійської мови; встановлення специфіки використання слів латинського походження у певних пластах словникового складу англійської мови.

Досягнення зазначеної мети реалізовується завдяки вирішенню наступних завдань:

- вивчити базові поняття дослідження;
- розкрити сутність збагачення лексичного складу англійської мови шляхом запозичення лексичних одиниць з латинської мови;
- здійснити етимологічний аналіз латинських запозичень в англійській мові;
- проаналізувати особливості вживання латинських запозичень в певних галузях англійської мови;

Об'єкт дослідження: латинські запозичення в англійській мові.

Предмет дослідження: становлення латинських запозичень в англійській мові в етимологічному аспекті.

Методи дослідження: *теоретичні методи дослідження:* діахронічний, семантико-термінологічний; проблемно-хронологічний; методи екстраполяції; *статистичні:* верифікація отриманої інформації шляхом обробки та зіставлення даних, оприлюднених у різних наукових джерелах.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота містить вступ, основну частину, висновки та рекомендації, список використаних джерел (80 найменування), 3 таблиці, 1 рисунок. Загальний обсяг роботи складає 50 аркушів.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Мовні запозичення тісно корелюють з історією мови та літератури, оскільки на їх основі відбувається поповнення словникового складу мови різними шляхами, створюючи унікальну мовну картину світу. Науковці продовжують розробляти методологію досліджень, пов'язаних з характером розгляду мовних явищ на тлі синергії етимології, лексикології та історії мови, що спричиняє появу новітніх розділів мовознавства та лінгвістичних дисципліни, таких як етнолінгвістика, етнопсихолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія тощо.

Такі вектори дослідницької діяльності уможливають глибинний етимологічний аналіз важливих мовних одиниць та сприяють кращому розумінню та засвоєнню англійської мови. Вивченню та аналізу запозичень з латинської мови також приділяється значна увага в лексикології, мовознавстві, а також в етимології. Данне дослідження розглядає етимологічний аспект запозичень, оскільки етимологія – це наука, яка вивчає походження слів, їхню історію, зміни у значенні та формі упродовж часу, досліджуючи виникнення слів, з яких мов відбуваються запозичення, а також зв'язки між словами в різних мовах. Етимологія допомагає зрозуміти, як мова розвивається, а також як культурні зміни впливають на лексику.

Запозичення умовно можна поділити на чотири види: лексичні, морфологічні, синтаксичні та фразеологічні. Лексика – найдинамічніша підсистема мови. являє собою той мовний пласт, на якому в першу чергу можна чітко досліджувати вплив запозичень. Представлене дослідження виокремлює лексичні запозичення – найтипівіший і найрегулярніший вид запозичення, оскільки базовим рівнем будь-якої мови як певної взаємозалежної системи є лексичний рівень.

Як результат, у науковій літературі ми знаходимо різні визначення як самого поняття «запозичення», так і класифікацію запозичень. Ретельне вивчення наукової і довідкової літератури дозволило встановити, що запозичення поняття «запозичення» має таке визначення як:

- спроба мовця відтворити в одній мові навички, що були засвоєні ним як носієм іншої мови [62, с. 211];
- «складний та довготривалий процес перетворення іншомовного матеріалу в слово, що є подібним до слів мови-одержувача» [29, с. 110];
- усі форми передачі іншомовних моделей, які є або результатами їх відтворення у мові-реципієнті, або описовими формами утворення у ній еквівалентів цих моделей [15, с. 153];
- звернення до лексичного фонду інших мов для визначення нових понять і предметів, при чому часто самі ці поняття і предмети разом з їх назвами засвоюються від інших народів [8, с. 82];
- слова, що цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Такі слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у

спеціальних словниках, запозичені слова. подаються у загальних словниках разом з питомою лексикою [1];

- процес, за допомогою якого щось, наприклад слово чи звичай, приймається або поглинається, результат такого процесу є щось запозичене, наприклад іншомовне слово, фраза чи звичай [73], [75], [78], [47], [50];

- як щось на зразок слова, фрази чи ідеї, скопійованої з іншої мови, книги тощо [64];

- як слово або фраза, прийняті з однієї мови та адаптовані в іншу [68].

Вивчення процесу запозичення лексичних одиниць свідчить про суттєві наукові розвідки вчених-мовознавців щодо збагачення словникового складу мови. У полі зору мовознавців та лексикологів завжди перебуває формування лексики англійської мови. Проаналізовані наукові роботи М. Лукашук [23], С. Соколової [35], В. Чередніченко [37] та М. West [80] дає змогу зрозуміти тенденції словотвору та висвітлити проблему функціонування мовлення у сучасній англійській мові та її середовищі.

До фундаментальних досліджень у галузі мовознавства, котрі сформулювали основні теоретичні засади вивчення даного мовного явища відносимо роботи С. Влахова [5], А. Гудманяна [13], В. Карабана [18].

Закономірності лексико-семантичного розвитку запозичень дотичною з ним проблематикою в сучасній англійській мові представлені в роботах: І. Вихованець [4], С. Влахова [5], М. Вінтоніва [6], Есенова Е. [15].

Збагачення словникового складу англійської мови шляхом запозичень з латинської мови вивчали: Т. Осипова [30], Л. Паламарчук [31], О. Семотюк [35].

Особливостям лексичних запозичень присвячено чимало наукових досліджень закордонних науковців Ayto J. [41], В. Hoffer [60; 61], О. Jespersen [63], Е. Naugen [62].

Розглядаючи непоодинокі історичні факти та систематизуючи історію англійської мови, найбільший внесок стосовно усвідомлення синергії етимологічного і історичного аспектів у розвитку англійської мови відображено в доробках R. Attila [39], А. Vaugh [43], Р. Berndt [44], D. Carpenter [49], J. Dillard [55], J. Daley [52].

Вищезазначені вчені зробили важливий внесок у розуміння етапів запровадження та типології латинських запозичень, досліджуючи їхнє використання у мові та мовленні.

Як зазначалося вище, історичний досвід значно впливає на етимологічний аспект мов. Етимологія вивчає не лише походження слів і розвиток у часі, а й історичні події, культурні зміни та соціальні процеси, оскільки це може призводити до зміни у значенні формі та використанні слів. Отже, історичне підґрунтя може впливати на мовні явища за трьома векторами: зміни в значенні слів, запозичення слів з іншої мови та соціальні зміни.

Характеризуючи перший напрямок, зрозуміло, що історичні події можуть призводити до зміни значення слів. Наприклад: слово *revolution* (революція) від лат. "*revolūtio*" спочатку означало «оберт; переворот» від лат. *revolve* «скочую назад; знову розгортаю» з часом стало асоціюватися з політичними змінами [1, с. 42]; слово *virus* (вірус) утворене від лат. "*virus*" – «отрута», яке спочатку

означало «агент, здатний спричинити інфекційну хворобу», а з розвитком Інтернету та диджиталізації вживається для визначення шкідливої комп'ютерної програми або інформації, яка розповсюджується в Інтернеті або ж асоціюється з відео, яке стрімко стає популярним.

Розглядаючи другий напрямок, зазначимо, що процес запозичення слів з інших мов, відбувається при взаємодії різних культур. Наприклад, в англійській мові багато запозичень не лише з латинської мови, а й з германських мов та французької, що відображає історичні контакти. Латинські, французькі запозичення в англійській мові, наприклад, порівняно з іншими мовами, увійшли до складу англійської мови упродовж процесів, пов'язаних з завоюванням територій, а у випадку латинських запозичень, у зв'язку з розширенням кордонів Римської імперії. Отже, ми можемо стверджувати, що носії мови-рецептора (римські легіонери) вступали у контакт з мовою-джерелом за умов безпосереднього контакту під час завоювання. Такий контакт англійської мови, як мови-рецепієнта відбувся саме в такий спосіб на початку рецептивної асиміляції запозичень з таких мов як латинська, германські мови та французька, оскільки іноземні завойовники постійно змінювали один одного на Британських островах.

Третій вектор відображає етимологічні характеристики, пов'язані з історичними подіями, культурними змінами та соціальними процесами. Зміни в суспільстві, такі як науковий прогрес або технологічні інновації, також можуть впливати на етимологію. Наприклад: слово *friend* від прагерм. *“frijōjands“* набуло нового значення, оскільки чисельні користувачі соціальної мережі Facebook називають інших користувачів, з якими встановлено онлайн-зв'язок *“друзями на Facebook”*.

Слова, що виникають у зв'язку з новими реаліями, можуть мати складні етимології, що відображають різні етапи розвитку, утворюючи таким чином лексичні неологізми, які створюються для опису нових об'єктів, понять чи явищ. Наприклад: слово *“selfie”* – це лексичний неологізм, який було створено для опису нового явища – фотографування себе на камеру смартфона; появу терміну *“podcast”* (подкаст), як портманто від *“iPod”* і *“broadcast”*, пов'язуємо з початком XXI ст., коли інтернет-розробники експериментували з технологіями передачі аудіо контенту в RSS-поточках.

Оскільки дослідження розглядає слова латинського походження в англійській мові, звідси визначаємо латинську мову – як мову-джерело запозичення, а англійську мову – мовою-реципієнтом. Аналіз тривалого історичного процесу та етимологія слів підтверджують створення умов функціонування процесу запозичення. У силу історичних умов латинська мова мала великий вплив на території Британських островів, що призвело до поповнення лексичного складу приблизно на 29-30% від загального словникового складу англійської мови. Недивлячись на те, що визначити межі словникового запасу будь-якої мови надзвичайно важко, зроблено спробу проаналізувати довідково-енциклопедичну літературу, а саме такі словники як: Longman dictionary [64], Macmillan English Dictionary [65], C. Major [66], Merriam-Webster [68], K. Morgan [69], групу словників видавництва Oxford [73], [75], [78], J. Skeat

[79], M. West [79], та ін., щоб підраховуючи приблизну кількість слів в лексичному запасі англійської мови, ми дійшли висновку, що ця цифра складає приблизно 29% .

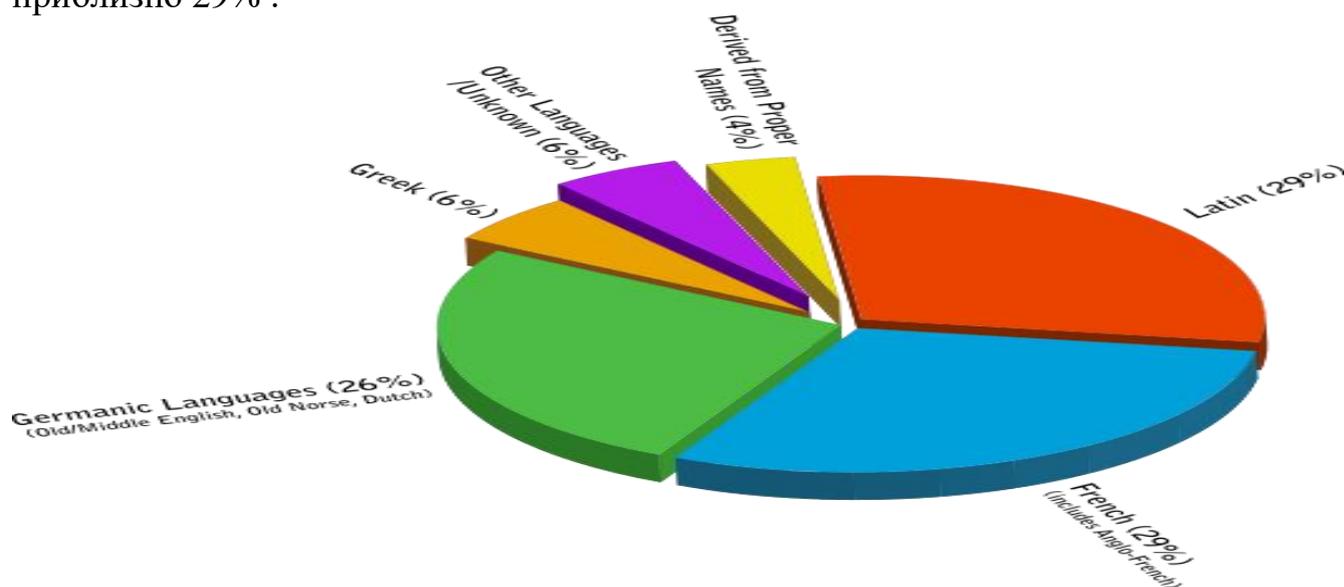

Рисунок 1.
Лексичні запозичення в англійській мові
(відсоткове співвідношення)

Отже, даний графік відображає відсоткове співвідношення лексичних запозичень у основному складі англійської мови. Переважну більшість слів іншомовного походження увійшли до складу англійської мови порівну; з латинської мови (29%), а також з французької мови (29%). Як бачимо, латинська і французькі мови становлять переважну більшість, як мови-рецепієнти у порівнянні з грецькою мовою, наприклад, запозичення з якої складають лише 16%. Германські мови, як мови-джерела збагатили англійську мову приблизно на 23%.

Цікаво, що такий високий відсоток присутності слів іншомовного походження з германських мов, латинської і французької мов пов'язаний з завоюванням територій, а не на основі економічних або культурних відносин, що також є неминучим наслідком взаємозбагачення мови. Оскільки іноземними завойовниками постійно змінювали один одного на Британських островах, ми можемо стверджувати, що носії двох мов-рецепторів, які мали найбільший вплив на англійську мову вступали у контакт з мовою-джерелом за умов безпосереднього контакту під час завоювання.

Перший контакт англійської мови, як мови-рецепієнта з латинською мовою, як мовою-джерелом можемо вважати 54–55 роки до нашої ери, що пов'язуємо з двома спробами вторгнення Юлія Цезаря. Незважаючи на археологічні підтвердження, знайдене на берегах Англії, вторгнення Юлія Цезаря до Британії все ж таки не стало успішним [52].

Контакт англійської мови, як мови-рецепієнта з французькою мовою, як мовою-джерелом можемо вважати 1066 рік, що пов'язуємо з норманським

завоюванням Англії на чолі з Вільгельмом Завойовником. Ця історична подія ознаменувала початок значного впливу Франції [69].

Беремо до уваги, що тривалість процесу, упродовж якого відбувався контакт англійської мови, як мови-рецепієнта з латинською мовою, як мовою-джерелом обумовлює значно тривалий період. Англійська мова багата на запозичення латинського походження, оскільки процес сягає більше ніж 16 століть.

Істотна тривалість обраного часового відрізка, передбачає, що в історіографії проблеми проникнення латинських запозичень в англійську мову, вживаємо такі поняття як «період» і «етап». Розроблена періодизація, для структуризації та систематизації історичного матеріалу, задля вивчення й осмислення підґрунтя входження латинських слів в ту чи іншу сферу: військову, адміністративну, будівельну тощо. Відповідно до того, «період». розглядаємо як проміжок історичного часу, протягом якого відбувається процес впровадження латинських запозичень в англійську мову. Відрізок часу у розвитку будь-якого руху, процесу – ми розуміємо як «етап». Отже, період може складатися з етапів, котрі включають знакові, найважливіші події [34, с. 214].

Обґрунтовуючи актуальність періодизації латинських запозичень в англійській мові використано наступні прийоми:

- аналіз, у процесі якого поділ латинських запозичень на окремі групи та етапи, що призвело до кращого розуміння предмету дослідження;
- порівняння дозволило простежити проникнення латинських запозичень в англійську мову на різних історичних періодах, а також за допомогою компаративних зв'язків схарактеризувати пласти лексики, в яких відбулося збагачення мови шляхом лексичних запозичень;
- синтез, за допомогою якого запозичені лексичні одиниці в англійській мові розглядається в контексті розвитку мовознавчої науки;
- систематизація отриманих фактів свідчить про те, що на початковому етапі відбувалася ініціація, тобто процес запозичення упродовж якого носії мови-рецептора вступають у контакт з мовою-джерелом. Як зазначалося раніше, контакт між носіями мови-рецептора (латинської) і носіями мови-джерела (англійської) відбувся упродовж завоювання, що згодом перейшло в інтеграцію, а саме у прогткнення до словникового складу запозичених слів латинської мови без модифікації або внесення коригувань відповідно до фонологічних і морфологічних моделей мови-рецепієнта.

Обґрунтовуючи актуальність періодизації латинських запозичень в англійській мові розроблено модель аналізу з визначенням наступних критеріїв:

– *дидактичний* характеризується появою в мовознавстві і лексикології поняття «латинські запозичення», «лексичні запозичення»; ґрунтуючись на попередніх дослідженнях ці поняття розуміємо як слова, що цілком засвоєні мовою, що їх запозичила;

– *історичний*, оскільки латинські запозичення розглядаються у контексті історичних подій того часу;

– *історіографічний*, у контексті якого розглядаються латинські запозичення як спадок латинської мови та культури Римської імперії в розрізі досліджуваного процесу;

– *фізично-календарний*, в контексті якого визначено періоди та етапи з розподілом на роки, десятиліття, століття [34, с. 214].

Розглянемо спочатку узагальнену періодизацію проблеми латинських запозичень. Беремо до уваги, що тривалість процесу сягає більше ніж 16 століть і має хвилеподібний характер. Як результат, поділити історичний час шляхом чіткої хронологічної локалізації процесу дуже складно. Незважаючи на це, узагальнена періодизація впровадження латинських запозичень в англійську мову умовно дозволяє виокремити 4 періоди: Римське завоювання Британії, Християнство, Нормандське завоювання та Відродження. Характер проникнення латинських запозичень в англійську мову представлений в Табл.1.

Таблиця 1

Характер проникнення латинських запозичень в англійську мову
(на основі узагальненої періодизації)

Період	Хронологічні межі	Назва	Характер проникнення латинських запозичень
I період	43 р. н.е – 410 р. н.е.	<i>Римське завоювання Британії</i>	<i>Прямий</i> (прямий контакт носіїв мови-джерела з носіями мови-рецепієнта)
II період	поч. IV–X ст.	<i>Християнство</i>	<i>Непрямий</i> (входження латинських запозичень через релігійні обряди, духовну літературу)
III період	1066 р.-XIV ст.	<i>Нормандське завоювання</i>	<i>Скрізнний</i> (входження латинських запозичень через нормандську французьку)
IV період	XV–XVI ст.	<i>Відродження</i>	<i>Непрямий</i> (входження латинських запозичень через мистецтво, поезію, літературу)

Схарактеризуємо умовно поділені етапи основними історичними подіями.

Перший період: Римське завоювання Британії (43 р. н.е. – 410 рр. н.е.) визначено такою вихідною подією як завоювання римськими легіонами Британії, що принесло латинську мову на британські острови, та призвело до запозичення слів, пов'язаних з адміністрацією, військом та побутом.

Другий період: Християнство (поч.V – X ст.) ознаменований приходом християнства та місіонерів. Такі події призвели до впровадження чисельних латинських термінів в англійську через релігійні тексти, обряди та навчання.

Третій період: Нормандське завоювання (1066 р. – XV ст.) вказана нижня хронологічна межа, підтверджена існуванням чисельних доказів завоювання Англії нормандцями у 1066 р. Латинська мова стала мовою літератури та адміністрації. Багато латинських слів увійшли в англійську через нормандську

французьку. Норманське завоювання принесло з собою значний вплив французької мови, яка в свою чергу активно черпала з латини. Це дозволило латинським словам проникати в англійську мову через французькі форми.

Четвертий період Відродження (XV–XVI ст.). У цей період відбулося відновлення інтересу до класичних мов і літератури. Багато латинських термінів було запозичено у науку, мистецтво та філософію.

Латинські запозичення в англійській мові відбувалися протягом різних історичних періодів. Нажаль, керуючись вимогами до обсягу данної роботи, такий тривалий історичний час не може бути висвітлений. Наше дослідження спрямоване на аналіз латинських запозичень з моменту першого завоювання Британії у 55 р. до н.е. та до відходу римських військ, тобто першого періоду у наведеній вище умовній періодизації. Існування історичного часу – чіткої хронологічної локалізації процесу, схарактеризованого найпродуктивнішим, з точки зору тісного контакту між мовою-рецепієнтом, і мовою-джерелом, тому саме упродовж цього періоду знаходимо у змістове наповнення хронологічних меж (56-55 рр. до н.е – 410 р. н.е.).

Обрані нами хронологічні межі дослідження визначають рахівний час – 56–55 рр. до н.е. – 410 р. н.е.

Використовуючи діахронічний метод, що дозволить вивчити лише процеси, які мають місце в обраний історичний період, розроблено наступну періодизацію. Нижньою хронологічною межею дослідження обираємо 56 р. до н.е., оскільки історичні факти дозволяють установити, що присутність римлян на території Британських островів датована приблизно цим роком [52]. Верхньою хронологічною межею дослідження обираємо 410 р. н.е., оскільки історичні факти дозволяють установити відход римлян з території Британських островів датований приблизно цим роком [49]. Вивчення результатів найбільш відомих досліджень [63], [69], [76] та з названої проблеми дозволяє виокремити чотири періоди впровадження латинських запозичень в англійську мову:

1-й період – *Римський початковий* (55-54 рр. до н.е – 43 р. н.е.);

2-й період – *Розширення території* (43–78 рр. н.е.) що вміщує три

етапи:

I етап (43–47 рр. н.е.),

II етап (47–60 рр. н.е.),

III етап (60–78 рр. н.е.);

3-й період – *Розквіт* (78–120 рр. н.е.);

4-й період – *Пізній римський* (120–410 рр. н.е.).

Тривалість вищезазначених періодів нерівномірна, що видно на Таблиці 2.

Таблиця 2

Тривалість періодів діахронічної періодизації запозичень
в упродовж прямого контакту

носіїв мови-джерела (латинської) з носіями мови-рецепієнта (англійської)

до нашої ери	наша ера				
I ст. до н.е	I ст.	II ст.	III ст.	IV ст.	V ст.
100-1	1-100 рр.	101-200 рр.	201-300 рр.	301-400 рр.	401-500 рр.

I Період <i>Римський початковий</i> 55 р. до н.е – 43 р. н.е	II Період <i>Розширення територій</i> 43 – 78 рр.			III період <i>Розквіт</i> 78–120 рр.	IV Період <i>Пізній римський</i> 120–410 рр.
	I етап 43–47 рр.	II етап 47–60 рр.	III етап 60–78 рр.		

Охарактеризуємо визначені періоди, проаналізувавши довідково-енциклопедичну літературу, а зокрема [45], [49], [63], [14], [52].

1-й період – *початковий римський* (56–55 рр. до н.е – 43 р. н.е.). Верхньою межею обрано 43 р. н.е. оскільки визначальною подією цього періоду вважаємо завоювання Британських островів імператором Клавдієм.

Нижньою межею першого періоду обрано 55–54 рр. до н.е. оскільки це пов'язуємо з першими, хоча й невдалими спробами римського імператора Юлія Цезаря завоювати Британські острови. Розглядаючи впровадження латинських запозичень в англійську мову, можемо стверджувати, що таким чином відбувся перший контакт двох мов, хоча й мовний контакт – це мовне спілкування між двома мовними колективами, інколи мовний контакт може відбуватися між трьома та більше мовними колективами. Але наше дослідження переважно зводиться до опису контакту між двома мовами: латинською і англійською.

2-й період – *розширення територій* (43–78 рр. н.е.) доцільно розділити на три етапи: I етап (43–49 рр. н.е.), II етап (49–60 рр. н.е.), III етап (60–78 рр. н.е.).

Нижньою межею першого етапу другого періоду обрано 43 р. н.е., рік заснування Лондинію (від. лат Londinium).

Верхня межа першого етапу другого періоду відноситься до 49 р. н.е. оскільки визначальною подією цього етапу, а саме вибір хронологічної межі обрано битву при Модріні, яка була частиною римського завоювання Британії.

Верхньою межею другого етапу другого періоду обрано 60 рік н.е. Вихідною подією обрано повстання королеви Боудики, або повстання кельтських племен, котре відбулося у 60–61 рр. н.е.

Верхня межа третього етапу другого періоду відноситься до 78 р. н.е. оскільки того року римський імператор Веспасіан призначив Гнея Юлія Агриколу губернатором провінції Британії.

Перші два періоди діахронічної періодизації впровадження слів латинського походження в лексичний склад англійської мови можуть обумовлювати процес запозичення лексичних одиниць під час римського панування в Британії у таких галузях як військова справа, побут, сільського господарство, оскільки у побуті бриттів відбулися зміни через вплив римської культури. Багато з них почали користуватися римськими технологіями, такими, як гончарство, сільське господарство і ведення торгівлі. Римські страви і стиль життя ставали дедалі популярнішими.

Упродовж першого періоду під час завоювання, а також у межах другого періоду на всіх трьох етапах відбувалися військові дії, які часто супроводжувалися жорстокими битвами, але римляни також намагалися укласти альянси з деякими місцевими племенами, що було підґрунтям для процесу запозичення латинських слів у військовій сфері.

3-й період – *розквіт* (78–120 рр. н.е.). Верхньою межею другого етапу другого періоду обрано 120 р. н.е., оскільки вихідною подією обрано надання статусу колонії провінційній столиці Лондинію під час відвідання Британії імператором Адріаном. Цей період характерний стабільним римським правлінням, під час якого активно велось будівництво доріг, акведуків, міст і укріплень. Вижевказані процеси супроводжувалися впровадженням в словниковий склад англійської мови латинських запозичень у галузі будівництва та адміністративної сфери.

4-й період – *пізній римський* (120–410 рр. н.е.). Верхньою межею другого етапу другого періоду обрано 410 р. н.е., оскільки вихідною подією обрано відхід римлян з території Британських островів через тиск з боку варварських племен та проблеми в імперії, датований приблизно цим роком.

Змістове наповнення вказаних вище хронологічних меж, а відповідно історичного часу нашого дослідження, підтверджено існуванням фактів історичних джерел (архівних державних документів, матеріалів) та історіографічних фактів (наукових досліджень у галузі історії, лексикології, етимології). Отже, спираючись на вихідні події, представлені вище діахронічної періодизації, яка стосується прямого контакту мови-рецепієнта з мовою-джерелом, оскільки присутність римлян на Британських островах сприяла тому, що упродовж цього історичного відрізка, який вивчаємо відбулося найактивніше впровадження латинської мови в англійську.

Оскільки узагальнена періодизація цього процесу загалом охоплює 4 періоди: 1-й період – *Римське завоювання Британії* (43 р. н.е. – 410 р. н.е.); 2-й період – *Християнство* (поч. IV–X ст.); 3-й період – *Нормандське завоювання* (1066 р.-XIV ст.); 4-й період – *Відродження* (XV–XVI ст.), це свідчить про те, що процес запозичення латинських слів в англійську мову вже на другому, третьому та четвертому періодах відбувався, так би мовити вже не напрома. Упродовж друго періоду – Християнства (поч. IV–X ст.), наприклад, через культурні та релігійні контакти з приходом християнства та місіонерів. Багато латинських термінів увійшли в англійську через релігійні тексти, обряди та навчання. Зарозичення латинських слів відбувалось через нормандську французьку під час третього періоду Нормандського завоювання (1066 р. – XIV ст.). У період Відродження (XV–XVI ст.) відбулося відновлення інтересу до класичних мов і літератури. Багато латинських термінів було запозичено у науку, мистецтво та філософію.

Оскільки наше дослідження обумовлене детальним розглядом саме першого періоду Римського завоювання Британії (43 р. н.е. – 410 р. н.е.) узагальненої періодизації латинських запозичень, цей історичний час, в свою чергу, поділено відповідно на періоди та етапи: Римський початковий (55-54 рр. до н.е. – 43 р. н.е.), Розширення територій (43–78 рр. н.е.) що вміщує три етапи: I етап (43–47 рр.

н.е.), II етап (47–60 рр. н.е.), III етап (60–78 рр. н.е.), Період розквіту (78–120 рр. н.е.) та Пізній римський (120–410 рр. н.е.).

Відповідно до того, як тривало дослідження було змінено нижню хронологічну межу з 43 р. н.е. на 55–56 рр. до н.е., оскільки першими спробами імператора Юлія Цезаря розширити кордони Римської імперії шляхом завоювання Британських островів були два походи. Перший похід відбувся у 55 р. до н.е. Це був експедиційний похід, під час якого Цезар висадився на південно-західному узбережжі Британії (на території сучасного графства Кент), відповідно до археологічних джерел, котрі підтверджують наявність укріплень, побудованих після невдалої висадки на береги [52]. Хоча йому вдалося встановити короточасний контроль над деякими районами, він не зміг здійснити серйозні завоювання і, повернувшись на континент, залишив острів для подальших експедицій. Наступного року (54 р. до н.е.) відбувся другий похід, кортий був більшим і серйознішим. Цезар знову висадився на Британії, і цього разу він проводив масштабні бойові дії з місцевими племенами. Він досяг певних успіхів, зокрема, здобувши деякі перемоги над бриттськими вождями, але знову не зміг остаточно підкорити Британію.

Недивлячись на те, що ці спроби були не зовсім вдалі, але таким чином відбувся перший прямий контакт двох мов.

Розглядаючи етимологічний аспект латинських запозичень наголошуємо на безпосередньому зв'язку з історичною складовою предмету дослідження.

Оскільки представлена діахронічна періодизація латинських запозичень розглядає проміжок часу, упродовж якого відбувся саме *прямий* контакт мови джерела (латинської) з мовою-рецепієнтом (англійською), охарактеризуємо вихідні події, якими було визначено хронологічні межі з кожного з періодів. Перші офіційні архівні дані лінгвістичного впливу латинської мови на англійську мову відносимо до 56 року до н.е. Нижньою межею першого періоду – *Римського початкового* обрано 55–56 рр. до н.е., оскільки двічі була перша спроба римського імператора Юлія Цезаря завоювати Британські острови. Згідно даних, римські галери на борту з самим імператором Цезарем підходили до піщаного берега затоки Пегвелл на самому східному краю Кента [52]. Згідно з даними, Цезар зазначав, що високий приплив у поєднанні зі штормом спричинив хаос на кораблях, які залишились на якорі біля рівного та відкритого берега. Зірвані з якорів і розбиті один об одний кораблі було витягнуто на берег і тисячам майстрів було наказано усунути пошкодження [52]. Під час будівництва нової дороги, археологами під час розкопок землі була виявлена римська база. Глибокий оборонний рів, був схожий на римські захисні споруди, знайдені в 52 р. до н. е. в Алезії (Франція), місці вирішальної битви у Галльській війні. Римський полководець повернувся до Франції, не залишивши окупаційної армії [52].

Визначальною подією верхньої межі 1-го періоду обрано 43 р. н.е., яка відбулася майже 100 років потому як Юлій Цезар висадився на Британських островах. Вторгнення 40-тисячної армії римлян на чолі з імператором Клавдієм призвело до завоювання Британських островів [49], [63]. Римляни швидко встановили контроль над племенами сучасної південно-східної Англії, таким чином розпочався тривалий період, упродовж якого приблизно 400 років Британія

була провінцією Римської імперії. В етимологічному аспекті ми розглядаємо це як найтриваліший прямий контакт між двома мовами, що обумовило плідне підґрунтя для активного входження слів латинського походження в англійську мову.

Упродовж другого періоду, періоду *Розширення території* (43–78 рр. н.е.) відбувалась адміністративна реорганізація завойованих територій. Британія була проголошена римською провінцією, і римські управлінці почали встановлювати свою владу через мережу фортець, дорог та колоній. Це поклато початок створенню інфраструктури римської Британії, що включала дороги, форти та міста, які стали осередками римської культури. Побудовані римлянами дороги дозволяли розповсюджувати римські предмети розкоші, такі як прянощі, вина, скло тощо, привезені з інших регіонів Імперії [54]. Такий історичний досвід охарактеризував цілі лінгвокультури. Оскільки це було важливою частиною римської стратегії на території Британії, що включала інтеграцію місцевого населення та використання природних ресурсів. Таким чином цей період пов'язуємо з появою в англійській мові слів пов'язаних з будівництвом, архітектурою, а також технічних термінів.

Вихідною подією верхньої хронологічної межі I етапу (43–47 рр. н.е.) другого періоду, а саме 47 р. н.е. обираємо повстання племені Ікенів (Східна Англія). Племя Ікенів було союзником Риму і не було завойоване. Проте, наказ римського намісника Публія Осторія Скапули скласти зброю спричинив опір серед деяких членів племені. Повстання було швидко придушене [45].

Вихідною подією верхньої хронологічної межі II етапу (47–60 рр. н.е.) другого періоду, а саме у 60 р. н.е. обрано повстання королеви Боудики (Боадицеї), а саме повстання кельтських племен. Вважається, що це було одне з найбільших повстань проти Римської імперії у Британії [45], [49]. Після смерті її чоловіка, короля Праторіуса, римляни спробували позбавити Боудіку її спадщини, що спровокувало хвилю протестів. Боудика королева племені Ікенів, зібрала армію, до якої приєдналися інші кельтські племена і очолила повстання у відповідь на жорстоке поводження римських властей та експропріацію земель її народу. Вони успішно розгромили римські війська та захопили кілька міст, включаючи Лондон Лондиній (Лондон). Під час повстання на чолі з британською королевою Боудикою значна частина Лондинія була спалена. Натомість, це обернулося захопленням 80 000 бритів римлянами.

Вихідною подією верхньої хронологічної межі III етапу (60–78 рр. н.е.) другого періоду, а саме у 78 р. н.е. обрано призначення Гнея Юлія Агриколу. За рік до своєї смерті римський імператор Тіт Флавій Веспасіан (Titus Flavius Vespasianus) призначив Агриколу губернатором провінції Британії. З метою розширення римських володінь на північ, зокрема в території сучасної Шотландії було розпочато активні військові дії. Під час свого правління, Агрикола здійснив ряд успішних кампаній проти кельтських племен, розширивши римські території, зокрема, завоювавши території, що стали частиною сучасної Шотландії. Його дії заклали основи римської адміністрації в цій частині Британії і сприяли більшій інтеграції римської культури у регіон. Цей період також

відзначався змінами в римській колонізації, розвитком міст і торгових шляхів, а також поширенням римських звичаїв серед місцевого населення.

Таким чином цей етап пов'язуємо з появою в англійській мові латинських запозичень, що стосуються адміністративної сфери.

Вихідною подією верхньої хронологічної межі 3-го періоду – *Розквіту* (78–120 рр. н.е.), а саме тією, яка мала місце у 120-122 р. н.е. визначемо будівництво стіни на півночі Британії, за наказом імператора Адріана, який відвідав Британію. Ряд укріплень для стримування набігів північних племен отримав назву Вала Адріана. Римськими солдатами було збудовано кам'яну стіну довжиною 73 милі, що простяглася від сучасного Ньюкасла до Карлайла. Вона позначала найпівнічніший кордон імперії, та викристовувалась з метою прикордонного контролю для переміщення людей і товарів, або ж з метою оборони, оскільки побудовані укріплення були потужним елементом стримування у часи міжусобиць. Вищевказана хронологічна верхня межа (120 р. н.е.) також відображає надання статусу колонії провінційній столиці Лондинію. Оскільки Адріан був талановитим адміністратором, який запровадив політику створення природних або штучних бар'єрів на зовнішніх кордонах імперії, в нашому дослідженні ми це пов'язуємо зі значним впливом латинської мови, зокрема запозичених лексичних одиниць в галузі управління, права та інфраструктури.

Розглянуті вище три періоди дозволяють зробити висновок, що римляни все ж таки не залишили після себе повної адміністративної та культурної інтеграції на Британських островах незважаючи на свій вплив, хоча це призвело до значної кількості запозичених слів до основного лексичного складу англійської мови.

Розглянемо останній, най триваліший 4-й *Пізній римський період* (120–410 рр. н.е.). Отже, таким чином встановлена верхня хронологічна межа дослідження відноситься до 410 р. н.е., оскільки вихідною подією верхньої хронологічної межі діахронічної періодизації латинських запозичень в англійській мові обрано відхід римлян з території Британських островів. До 410 року війська постійно виводилися з Британії для участі у війнах в інших частинах імперії. Існував загальний і постійний стан військової кризи. Англи, сакси, пікти та шотландці наступали з усіх боків, і Британія звернулася до імператора Гонорія з проханням про допомогу. Гонорій написав їм листа, в якому закликав «дбати про власну оборону». Цей акт часто розглядається як кінець римської Британії, хоча римські інституції та спосіб життя продовжували існувати. Між 120 і 410 роками англійська мова знаходилась на стадії свого раннього розвитку, і в цей час вона не була ще формальною мовою. У цей період відбувалися важливі зміни в історії мови, римська культура та латина мали вплив на місцеву мову, але англосаксонські переселенці принесли свої германські мовні форми, що з часом стали основою староанглійської мови, але сама англійська ще не існувала в тому вигляді, в якому ми її розуміємо як сучасну англійську мову.

На запозичення латинських слів, у першому та на початку п'ятого століття, безумовно, вплинув колоніалізм, оскільки упродовж цього періоду Британські острови були колонією Римської імперії.

Аналізуючи сфери, до яких увійшли запозичення латинського походження упродовж описаних вище чотирьох періодів, які розглядалися в контексті прямого

контакту носіїв латинської та англійської мов, ми можемо зробити висновки, що латинські запозичення у військовій, адміністративній та побутовій сферах входили до основного лексичного складу англійської мови наступним чином. Див. Таблицю 3.

Таблиця 3

Періодизація латинських запозичень
у адміністративній, будівельній, військовій та побутових сферах
під час колонізації

Сфери латинських запозичень	I період <i>Римський початковий</i> 55 р. до н.е – 43 р. н.е	II період <i>Розширення територій</i> 43–78 рр.			III період <i>Розквіт</i> 78–120 рр.	IV період <i>Пізній римський</i> 120–410 рр.
		I етап 43–47 рр.	II етап 47–60 рр.	III етап 60–78 рр.		
Адміністративна сфера	—	—	—	■	■	■
Будівельна сфера	—	■	■	■	■	■
Військова сфера	—	■	■	■	■	■
Побутова сфера	—	—	—	—	■	■

Як бачимо з таблиці, історичне підґрунтя обумовлює той факт, що запас запозичених слів значно більший, у військовій та будівельній сферах, ніж у побутовій та адміністративній, що схарактеризовано саме історичними чинниками. Під час римського завоювання Британії римляни принесли з собою свою адміністративну систему, включаючи нові терміни для управлінських і військових структур. Однак, на відміну від пізніших періодів, римляни не здійснили повної культурної асиміляції з місцевим населенням, яке здебільшого залишалося кельтським. Етимологічний аспект тісно переплітається з такими факторами як: завоювання, колонізація на фоні небажання представників кельтських племен ассімілюватись з римлянами й навпаки, будівництвом мережі доріг та військових укріплень для забезпечення ефективного управління провінцією, оскільки швидке переміщення римських легіонів по території Британії підвищувало здатність швидко реагувати на напади або бунти місцевих племен та сприяло мобільності та ефективності римської армії.

Отже, перейдемо до більш детального розгляду етимології латинських запозичень в цих сферах. Розглянемо перший фактор, котрий стосується словникового запасу. Визначено, що багато військових термінів у англійській мові мають латинське походження.

Проаналізувавши довідникову літературу, розглянемо приклади латинських запозичень у військовій сфері в англійській мові [47], [50], [68], [75], [78], [73]:

- *aegis* [ˈiːdʒɪs]: (захист, покровительство): від латинського слова "*aegis*", що означає «захист», яке в свою чергу походить від грецького "*Aigis*" назви щита Зевса (щит був з козячої шкіри), також похідне "*aix*" (Р.в. *aigos*) «козел».

Наприклад: For the four branches of the US military, meanwhile, which are fully under Trump's *aegis* as commander in chief, things are different [68];

Medical supplies are being sent under the *aegis* of the Red Cross [75].

It was agreed to set up an international strike force to operate under the *aegis* of the United Nations ' Security Council [50].

- *ad hoc* [ˌæd ˈhɒk]: латинське словосполучення «до цього, стосовно цього, для цього (конкретної мети), прийнятий з певною метою», утворене зі слова "*ad*" «до» і слова "*hoc*" (З.в. *hoc* «цього» від *hic* «цей»). *Ad hoc* використовується для позначення тимчасових заходів або комітетів, створених для конкретної мети.

Наприклад: Ukraine has also called for the creation of a special United Nations tribunal, akin to *ad hoc* bodies set up to address war crimes in the former Yugoslavia and elsewhere [68];

The experts' meetings will be held on an *ad hoc* basis;

NATO convened *Ad Hoc* Steering Group on Weapons of Mass Destruction immediately;

Ad hoc group of experts on the detection of explosives was informed about the recent changes.

- *ammunition* (боєприпаси): від латинського слова "*munitio*" (Н.в. *munitio*) «укріплення». Помилка в слові, можливо, сталася під впливом французького "*a(d)monition*" «попередження». Помилка була виправлена у французькій мові (сучасна французька "*munitio*"), але збереглася в англійській мові з неетимологічним подвійним написанням -m-, щоб відповідати словам латинської мови. Спочатку це слово означало всі військові припаси загалом; у сучасному вживанні воно означає лише матеріали, що використовуються для розряджання вогнепальної зброї та боєприпасів.

Наприклад: Officials believe weapons stockpile points to 'potential mass casualty event' More than 120 guns and more than 250,000 rounds of ammunition were found at Kelly's home following his arrest, prosecutors said at Kelly's initial court appearance Wednesday [68];

Ukrainian trucks would arrive at the airport to pick up the ammunition [68];

Kyiv's soldiers on the front lines are in pressing need of ammunition to fend off Russia's latest salvos [68].

- *armor* (броня): від латинського "*armatura*" «зброя», «спорядження», «обладунок», «захисне покриття, що носить в бою», також «засіб захисту», що в свою чергу походить від "*arma*" «зброя» (в т.ч. «оборонна броня»), буквально «знаряддя, знаряддя (війни)».

Наприклад: In the museum special attention should be paid to the depictions of military *armor*, which emphasize the martial glory and military spirit of the owner of Balkan yatagan weapon;

Body *armor* is one of the most common types of tactical personal protective equipment which save lives every second in the war conflict zones;

Modern bulletproof helmets are made in Dnipro region according to the American standards of the National Institute of Justice (NIJ) – Standard 0101.06, Ballistic Resistance of Body *Armor*, Standard 0108.01, Ballistic Resistant Protective Materials, the highest degree of protection for a helmet is NIJ LEVEL IIIA.

- *battalion* (батальйон, частина полку): від зменшено-пестливого лат. “*battalia*” «битва», від лат. “*bauttere*” «бити».

Наприклад: Blinken determined last April that the *battalion* had committed gross human rights violations, but found that the IDF had taken action to address the U.S. concerns [68];

An electrician and a father of two, the 35-year-old was mobilized 18 months ago and was serving as an anti-tank gunner in an infantry *battalion* in the Donetsk region [68];

The *battalion* has had two men killed this tour and more than 30 seriously injured.

- *castra* (військовий табір, військовий пост): “*castra*” мн. від латинського слова “*castrum*”, що свого часу увійшло в давньоанглійську як “*ceaster*” утворивши такі суфікси як *-caster* і *-chester* у географічних назвах.

Наприклад: *Chichester*, *Colchester*, *Doncaster*, *Lancaster*, *Manchester*, *Winchester*;

For the winter the soldiers returned to *castra*, which contained barracks and other buildings built of timber, stone and other solid materials.

- *cavalry* (кавалерія): від пізньолатинського “*caballarius*” «вершник», що в свою чергу ймовірно походить від загального вульг. лат. слова “*caballus*” для визначення слова «кінь», витіснивши латинське слово “*equus*”. У класичній латинській мові слово “*caballus*” означало «робочий кінь», «в'ючний кінь», іноді, зневажливо, «халтурник», «кляча». Ймовірно, що з того ж джерела, походить і церковнослов'янське «кобила».

Наприклад: The Emperor saw how the *Cavalry* were exercising on Salisbury Plain;

On July 9, the attack began, including *cavalry* troops under the command of Major George D. Patricson;

Visitors can watch artillery, *cavalry* and infantry demonstrations [68].

- *cohort* (група військових, підрозділ, рота солдатів, група воїнів): від латинського слова “*cohortem*” (Н.в. *cohors*) «загін» зі значенням «піхотна рота» в римській армії через поняття «огорожена група, свита», що в свою чергу утворено від асимільованої форми: “*com*” «з» та кореня, спорідненого з “*hortus*” «сад».

Наприклад: *Cohort* is one of the ten units of between 300 and 600 men in an ancient Roman Legion;

As a further measure to impose order on the often violent streets of Rome – a city of nearly one million people – Augustus created three *cohorts* of police, which

were part of the army of the state and were placed under the command of the urban prefect [46];

Cohorts fought under their own banner (*vexillum*), displaying the name and badge or insignia;

Each *cohort* was responsible for fire and, especially at night, police protection in two regions [46].

- *commander* (командир): утворено від англійського дієслова “*command*” «діяти як командир», «мати повноваження командира», «мати або здійснювати верховну владу», від вульгарної латинської, а саме від слова “*commandare*”, що в свою чергу пішло з латинської “*commendare*” «рекомендувати, довіряти», яке ймовірно змінено під впливом латинського слова “*mandare*” «зобов'язувати», «доручати».

Наприклад: The Israeli army announced Sunday evening the death of a brigade *commander* in the northern Gaza Strip, since the ground offensive in Gaza began on Oct. 27 last year;

This marks the first confirmed death of a brigade *commander* at the rank of colonel in the ongoing onslaught, which Palestinians describe as a genocidal war supported by the US;

What was the name of the aristocratic *commander* who was killed during the storming of the Bastille to begin the French Revolution?

Commanders are frequently faced with a number of ethical and legal challenges on which military legal practitioners must advise [70];

It is stated that the *Commander* in Chief Clause gives the President the exclusive power to *command* the military in operations approved by Congress.

The *Commander* is not the legal expert, nor is he or she necessarily aware of legal developments and constitutional concerns relating to the execution of his or her tasks [70];

Courts will therefore not have the regular opportunity to apply the law – it is rather the day-to-day interaction and advice given to *commanders* by military law practitioners that shape the way in which the law is applied, thereby potentially developing the law [70];

- *coup d'état* [ku: deita] використовується як термін для опису насильницького захоплення влади. Словосполучення “*coup d'état*” складається з двох частин, першу частину можливо відслідкувати не лише в латинській мові, а весь термін у французькій, де “*coup*” пішло від середньовічної латини “*colpus*”, що в свою чергу походить від вульгарної латини “*colapus*”, або від латинського слова “*colaphus*” «манжета, коробочка на вухо», а також походження спостерігається й в інших мовах, як наприклад “*coup*”, “*colp*” від старофранц, що означає «удар» (застаріле), або від грец. “*kolaphos*” «удар», «буфет», «удар», «ляпас». Друга частина “*d'état*” від французького “*d'état*” «уряд». В сучасній мові фраза використовується для опису насильницького захоплення влади, а також у значенні «раптовий рішучий акт».

Наприклад: He would be chillier than an accountant's ledger, crueler than a general on the night of a *coup d'état* [50];

Concurrently with these undertakings, William II of Orange steadily prepared to strengthen his position in the political life of England; and it will be well to notice the steps by which he ensured the defeat of the royalists in England and the propping up of the directorial system in the *coup d'état* of Catholic James II of England in 1688;

The article studies the progress of the Revolution itself from the convocation of the states-general to the *coup d'état* of the 18th Brumaire which placed Napoleon Bonaparte in power.

- *court* (суд): від латинського слова “*cortem*”, що означає «закритий двір» або «трибунал».

Наприклад: This places a burden on the Military *Courts* to interpret and apply these Constitutional imperatives [70];

This in turn paved the way for the change to the current *Court* of a Military Judge format [70];

The main aims of the MDSMA were to replace the unfair and unconstitutional practices in the military *courts* with a constitutional military *court* system, independent judges, the right to appeal and review as well as providing recourse to the High *Court* of South Africa [70].

Ship arrest is intimately associated with the development of the English Admiralty *Court*, which has a history based on civil law as distinct from the common law [58];

Furthermore, maritime liens and the statutory list of causes of action giving rise to a right to proceed in rem in terms of section 20(2) of the Senior *Courts* Act 1981 all require a substantial link between the ship itself and the claim [58];

However, The Indian Grace (No. 2) decision is consistent with the decision of the European Court of Justice in The Maciej Rataj where it had been decided that: “Consequently, the answer ... is that a subsequent action does not cease to have the same cause of action and the same object and to be between the same parties as a previous action where the latter, brought by the owner of a ship before a *Court* of a Contracting State, is an action in personam for a declaration that that owner is not liable for alleged damage to cargo transported by his ship, whereas the subsequent action has been brought by the owner of the cargo before a *Court* of another Contracting State by way of an action in rem concerning an arrested ship, and has subsequently continued both in rem and in personam, or solely in personam, according to the distinctions drawn by the national law of that other contracting state.” [58].

The right in rem provided by Section 20(2)(e) of the Senior *Courts* Act 1981 refers to ‘damage done by a ship’, which has been described by Lord Diplock in The Eschersheim as a ‘figurative phrase’ and ‘a term of art in maritime law whose meaning is well settled by authority’ [58].

- *dilemma* (дилема): від латинського “*dilemma*”, що в свою чергу походить від грецького слова “*dilemma*” «подвійна пропозиція», технічний термін у риториці, від “*di-*” «два» + “*lemma*” «передумова, що-небудь отримане або взяте», від кореня “*lambanein*” «брати».

Наприклад: Solutions to the legislatively unresolved *dilemma* hovering in the overlap between international maritime law and international refugee law have been suggested: the disembarkation of the rescued at next port of call; temporary admission of a refugee [58].

- *discipline* (дисципліна): від латинського слова “*disciplina*” «настанова, що дається», «вчення», «навчання», «знання», а також «предмет навчання», «наука», «військова дисципліна», а також від “*discipulus*” «учень», «студент», «послідовник». Латинське слово в давньоанглійській мові глосифікується *þeodscipe*. Значення «поводження, яке виправляє або карає» походить від поняття «порядок, необхідний для навчання».

Наприклад: This situation is exacerbated by the fact that military law includes a number of different disciplines [70];

Discipline is critical for an effective military force, whether one expects soldiers’ discipline in terms of military justice or their discipline in executing any of their other functions [70];

In general, a comparative study would also yield fruitful results, especially with the aim of developing a *discipline* [70];

It has been argued that the effectiveness of the military justice system in its ability to enforce discipline is to a large extent dependent on the perceived fairness of that system [70].

- *in loco parentis* (досл. «замість батьків» або буквально «замість одного з батьків»): фраза часто використовується в контексті військової сфери, щоб описати обов’язки командирів щодо своїх підлеглих. “*In loco parentis*” утворено від “*loco*” аблатив (відкладний відмінок) від “*locus*” «місце» та “*parentis*”, де “*parentis*” Р.в. від “*parens*” «батько\мати».

Наприклад: A person *in loco parentis* is one who stood in place of a parent to the Soldier or the Soldier’s spouse for 24 hours a day, for at least a 5-year period before the Soldier or the Soldier’s spouse became 18 years of age and this person must have provided a home, food, clothing, medical care, and other necessities as well as furnished moral and disciplinary guidance and affection [40];

Neither of my parents lived at the same residence as the person who stood *in loco parentis* during the qualifying period [40];

Give circumstances under which you became a member of the *loco parentis* household (give complete details including how custody was obtained) [40];

At what age, in what places and what periods of time did you actually reside with the *loco parentis* as a member of his (her) household?

- *in memoriam* (в пам’ять): латинська фраза, яка буквально означає «на згадку про», де “*memoriam*” З.в. від “*memoria*” «пам’ять» (від пінського кореня “(s)mer-” «пам’ятати»). Фраза широко використовується в юридичній, військовій сферах.

Наприклад: About 100 family members and friends of Karuo gathered *in memoriam* last week, demanding justice for their loved one [68];

In a poignant tradition that dates back to 1873, the Court has draped Justice Ginsburg’s chair and part of the bench with black wool crepe, *in memoriam* [68].

- *jurisdiction* (юрисдикція): від латинського слова “*iurisdictio*” (Н.в. “*iurisdictio*”) «здійснення правосуддя», «юрисдикція», що в свою чергу походить

від словосполучення “*iuris diction*”, (Р.в. “*ius*”) «закон, право» + “*diction*” «вислів» (від і.-є. кореня “*deik*” – «показувати», а також «вимовляти урочисто»). Сучасна форма слова в англійській мові асимільована з латинської з визначенням «обсяг або діапазон адміністративної влади», «сфера, на яку поширюється юридична або судова влада».

Наприклад: It is one of the few items to be endowed with the possibility or likelihood of attribution of nationality which attracts the exclusive *jurisdiction* of the flag State at least on the high seas in terms of international law; this is in fact a matter of necessity when the ship navigates in areas beyond any national *jurisdiction* [Gauci];

It can be viewed as a precautionary mechanism which ensures that a legal remedy is available via the immobilisation of what would otherwise be a highly movable asset of a personal debtor who is likely to be out of, or about to move out of, of the *jurisdiction*; *jurisdiction* is indeed ‘grounded by the presence of the res in the *jurisdiction*’ [58];

However, an asylum seeker rescued by a vessel on the high seas is subject to the *jurisdiction* of the flag state as soon as they find themselves on that vessel for the purposes of criminal law, and there is no reason in theory why the international refugee law as implemented by the flag state should not be also applicable at that time [58].

- *legion* (легіон): від латинського “*legionem*” (Н.в. “*legio*”) «військовий підрозділ» «корпус солдатів», «збір військ», що в свою чергу від “*legere*” «збирати»; «вибирати», «вибирати», «відбирати».

Наприклад: The Roman Empire adopted Greece’s wine culture, and its *legions* spread the vines across Europe [68];

Under the Roman *legion* we understand the largest military unit of the Roman army where Roman citizens served as *legionaries*;

In the first century AD the Roman *legion* was a highly disciplined, well-trained, and heavily armed body of infantry consisting of five or six thousand men (the exact number is not stated in the classical literature), all of them were Roman citizens.

- *military* (військовий): від латинського слова “*militaris*”, «пов’язаний з військовою службою», «солдат», «війна», «військова служба», «войовничий», що в свою чергу від “*miles*” (Р.в. *militis*) «солдат», слово невідомого походження.

Наприклад: *Military* technology comprises a range of weapons, equipment, structures, and vehicles used specifically for warfare and the knowledge required to construct such technology, to employ it in combat, and to repair and replenish it;

To stop the Chinese *military* from winning the tech arms race, the Treasury Department will soon block and monitor American financial and other support for AI, computer chips, and quantum computing in China [68];

The official said the drone was ordered to be shot down after more than a dozen calls to Turkish *military* officials U.S. troops were in the area and would go into self-defense mode if the drone did not leave [68];

It is expected to begin test flights in the first quarter of 2027, demonstrating the capabilities of the technology that could lead to a new class of *military* transports [68];

The nature of the legal services provided includes, apart from *military* justice aspects, the writing of directives and policies, legal advice, training of soldiers on aspects of the law of armed conflict as well as ad hoc advice to commanders during *military* deployments [70];

Military law has mainly evolved as a way to enforce discipline in a force consisting of mostly conscripted members, and a historical comparison of the relevant legislation shows no renewal in *military* justice or its processes in spite of a shift to a new all-volunteer force [70].

This last pattern suggests that stable *military* balances of either preponderance or parity are generally interpreted by status quo defenders as supportive of deterrence, whereas unstable balances producing capability shifts or transitions are deemed dangerous enough to provoke preemptive *military* action [59].

- *munitio* (укріплення, дія з укріплення або захисту (*застаріле*)): від латинського “*munitioem*” (Н.в. “*munitio*”) «той, хто або те, що оберігає, укріплює, захищає». Або визначаємо як іменник, що означає дію, утворений від дієприкметника минулого часу “*munire*” «укріплювати», від “*moenia*” «оборонні стіни», також пов'язаний із “*murus*” «стіна».

Наприклад: The *munitio* factories and ironworks are seriously affected [50];

On Wednesday, Biden announced a \$425 million aid package for Ukraine that includes air-to-ground *munitio*s and armored vehicles, and promised more defense systems and supplies in the months to come [68];

Iran sought to downplay the damage and said only four soldiers were killed. Life in Tehran, the capital and other cities seemed to return to normal Saturday, after a noisy night of exploding *munitio*s [68].

- *praetorian* (привілейованийий, елітний): від латинського слова “*praetorianus*” «належний преторові», що в свою чергу походить від “*praetor*”. Для визначення походження також розглядаємо поняття “*Praetorian Guard*” «Преторіанська гвардія».

- *Praetorian Guard* (Преторіанська гвардія): від лат. “*praetorianus*” «той, що відноситься до преторіанської гвардії», «належний до преторіанської гвардії», Преторіанська гвардія (*Praetorian Guard*) тут розуміємо як “*cohors praetorian*”, загін охоронців римського полководця або імператора. Звідси сучасне переносне значення «захисники існуючого порядку».

Наприклад: Conservatives who are more moderate and mainstream will shop and shift between one candidate or another while the 30-odd percent of the Republican primary electorate who are populists will surround their man like a *praetorian guard* and see him all the way through Super Tuesday and beyond [68];

As Parties Look To Schedule More Talks To that end, Gov. Newsom will be joined at today’s press conference by L.A. Mayor Karen Bass and a *praetorian guard* of labor leaders, below-the-line workers, state officials and industry advisors [68];

The brigade received counter-insurgency training by North Korean advisers and was known as the elite *praetorian guard* of Mugabe, directly answerable to his office [68].

- *quasi* (наче, ніби): латинське слово, що використовується в латинській мові в гіпотетичних порівняннях «наче», «так само як», «ніби», в реальних порівняннях «так само як», «як» і в приблизних порівняннях «дещо схоже», «майже», «недалеко від», вживається при введенні запропонованого або можливого пояснення. Походить від “*quam*” «як», відносного займенникового прислівника способу (від і.-є. кореня “*kwo-*“, основи відносних і питальних займенників) + “*si*” «якщо» (від і.-є. займенникової основи “*swo-*” «так»).

Наприклад: In the context of the legal fiction being discussed, the ship navigates on the high seas as at least a *quasi-extension* of the territory of the flag state; furthermore, Article 91 (1) of UN Convention of the law mandates the existence of a genuine link between the ship and the flag State, although this requirement can be a very tenuous one and in the judgment of the Permanent Court of International Justice in the well-known s.s. Lotus case, it is stated: “A corollary of the principle of the freedom of the seas is that a ship on the high seas is assimilated to the territory of the State the flag of which it flies, for, just as in its own territory, that State exercises its authority upon it, and no other State may do so [58];

The right of any state to grant nationality to a ship based on the most tenuous of links as envisaged by the International Tribunal for the Law of the Sea,⁴⁹ thereby extending the flag State’s *quasi-territorial* jurisdiction, to all its ships on the high seas should surely be balanced by the obligation of a flag State to carry out certain duties [58].

- *restitution* (реституція): від латинського слова “*restitutionem*” (Н.в. *restitutio*), що означає «відновлювати».

Наприклад: The signed document asked for more than \$15 million to be paid in restitution [68];

The sheriff said that under the law, a person who makes a false report has to pay restitution for the cost of the law enforcement response [68];

But Polk countered that the Iowa Supreme Court has upheld the state's restitution law even in the face of similar arguments [68].

- *sine qua non* [ˌsineɪ kwɑː ˈnɒn] (неодмінна умова): від лат. виразу “*sine qua non*”, що вказує на необхідну умову для чогось, що може бути важливим у стратегіях або планах. *Sine qua non* буквально – «без якої не можна», де “*sine*” + («без») + “*qua*” (аблатив ж.р. одн. від “*qui*” «який» (від пінського кореня *kwo-*, основи відносних і питальних займенників), + “*non*” «не». Жіночий рід використовується для узгодження з імпліцитною причиною. Латинська фраза також поширена в схоластиці. Іноді вживають форму чоловічого роду *sine quo non*, коли мається на увазі особа. Правильною формою множини є *sine quibus non*.

Наприклад: This has become Michel’s emphatic *sine qua non*, his non-negotiable clause in every military contract;

For decades, the triad has been the *sine qua non* of nuclear force structure [68];

Sine qua non for the military legal practitioner is facing political directives and agendas, and on the other hand, the confines of the applicable legal rules.

- *status quo* (незмінний стан): від латинської фрази “*status quo*” «стан, в якому» (речі були спочатку або перебувають зараз), отже, “теперішній стан речей”. Також для ширшого визначення також розглянемо схожу латинську фразу “*status quo ante*” «стан, в якому перебували раніше», «попередній стан речей», використовується коли щось стосується наявного стану справ, часто в контексті військових конфліктів.

Наприклад: The dictator retreats and the pre-war *status quo* is reestablished.

The terms of the expiring agreement will remain in force under the *status quo* [68];

Status quo challengers rather than defenders are the most probable war initiators while *status quo* defenders initiate wars almost solely under unstable military balances [59];

This last pattern suggests that stable military balances of either preponderance or parity are generally interpreted by *status quo* defenders as supportive of deterrence, whereas unstable balances producing capability shifts or transitions are deemed dangerous enough to provoke preemptive military action [59];

The distribution is such that it approximates a necessary condition for the initiation of war by the *status quo* defender in an enduring rivalry [59];

The influence of the *status quo* orientation of the belligerents has also been specified in power transition theory as a factor which impacts on the patterns of conflict [59].

- *strategy* (стратегія, військовий прийом, хитрість): від латинського “*strategia*”, “*stratagem*” що в свою чергу увійшло до складу латинської мови через грецьке “*στρατηγία*” «мистецтво командування», отже “*strategy*” походить від латинізованої форми грецького “*stratēgia*” «посада або командування генерала», що походить від “*stratēgos*” «генерал», «командувач війська», також титул різних цивільних чиновників і суддів, що походить від “*stratos*” «натовп», «загін», «частина народу»; «армія», «флот», «експедиція», «похідне військо», ймовірно, спочатку «похідне військо», і етимологічно означає «той, що розкинутий» (від і.-є. *str-to-*, від кореня *stere-* «розкидати»). З грецького “*agos*” «вождь», та від “*agein*” «вести» (від праіндоєвропейського кореня *ag-* «гнати, виводити або вперед, рухати»).

Наприклад: Traditional military *strategy*, limits its validity and resulting in surprise, and assume a specific end state rather than an overall condition of the system as a goal.

They are proposing a new *strategy* for occupation of the vast territory.

The government is developing innovative *strategies* to help people without insurance get medical care in de-occupied territories.

To fulfil the project, general proposed a combination of three *strategies*.

But the biggest difference is in *strategy*: How long can the strike last? [68].

- *tactics* (тактика): від латинської “*tactica*” «наука про розташування військових сил для ведення бою», що в свою чергу походить від грец. “*taktikē*”, “*tekhne*” «мистецтво розташування», іменник жіночого роду від “*taktikos*” «про

розташування або такий, що стосується розташування», особливо відносимо до таких понять як: «тактика на війні», «розташування», «розташування», «порядок або дислокація війська, бойового порядку», «порядок», «регулярність».

Наприклад: Colonel knew nothing better but to employ strong-arm *tactics*.

Non-lethal *tactics* were used, but those proved unsuccessful as well, the patrol said [50];

While most military commanders of those days simply had their troops rush wildly at the enemy, relying on superior numbers, better soldiers, or luck to carry the day, in the Roman infantry *tactics* was the idea that by keeping troops in order, one could fight more effectively;

In the early days of the Roman Republic, military *tactics* were influenced by the successful Greek Army using such combat formation as the phalanx, which involved the soldiers standing side by side in ranks.

- *verdict* (вердикт): від латинського слова “*veredictum*”.

Наприклад: From start to finish, the reading of the *verdict* took less than three minutes[68];

City lawyers told the judge that a decision on whether to appeal the *verdict* would be made in the coming days [68];

Members of the dead men's families, who have attended each day of the trial, broke down in tears as the jury foreman delivered the *verdict* [50].

- *via* (через): від лат. “*via*”, відмінювана форма “*via*” «шлях», «дорога», «стежка», «шосе», «канал, «русло» (від пінського кореня “*wegh-*“ «іхати», «рухатися», «перевозити в транспортному засобі», який також є джерелом англійського “*way*” (п.)).

Наприклад: Once a hearing date is set, the defense can decide whether to have the brothers physically in the courtroom or appear *via* video or conference.

These wireless earphones connect to audio *via* Bluetooth and last up to 12 hours on a full charge.

In November 98 attempts for coordinated movements were registered to the north *via* the checkpoint along Wadi Gaza.

It can be viewed as a precautionary mechanism which ensures that a legal remedy is available *via* the immobilisation of what would otherwise be a highly movable asset of a personal debtor who is likely to be out of, or about to move out of, of the jurisdiction; jurisdiction is indeed ‘grounded by the presence of the res in the jurisdiction’ [58].

- *Victory* (перемога): від латинського “*victoria*” «перемога», від основи дієприкметника минулого часу “*vincere*” «долати, перемагати» (від назалізованої форми пінського кореня “*weik-*“ «боротися, завойовувати»).

Наприклад: Winston Churchill, British prime minister led Britain to *victory* in the Second World War.

Among the greatest victories in Roman military history there was in the Battle of Cannae, which took place during the Second Punic War in 216 BC and it showcased the exceptional the Roman military tactics and their ability to overcome overwhelming odds.

Don’t believe the press that these are victories for the forces of reaction [68].

Таким чином розглянуті вище лексичні запозичення у військовій сфері відносимо до таких, які стали результатом мовних контактів, як прямих так і непрямих, незважаючи на той факт що латинська мова мала обмежений вплив на місцеві мови племен упродовж вищерозглянутих періодів. Латинська мова стала основою для створення термінів, пов'язаних з військовою стратегією та тактикою, доповнюючи англійську мову словами, що вказують на конкретні елементи армії, зброї та операцій.

Ще однією сферою, яка відчула первне збагачення словами, які мають походження з латинської мови є адміністративна сфера. Латинський вплив на англійську мову в адміністративній сфері зберігається через численні юридичні терміни та вирази, що походять від римського права, та через історичну роль латини в освіті і правовій системі. Це явище сприяло розвитку високої точності в термінології, що важливо для правових і адміністративних функцій, і залишається актуальним і сьогодні. Отже, перейдемо до більш детального розгляду латинських запозичень в цій сфері.

Проаналізувавши довідникову літературу, розглянемо приклади латинських запозичень у адміністративній сфері в англійській мові [79], [71], [68], [50], [47], [73], [78]:

- *agenda* (програма, план дій): від латинського слова “agenda”, що буквально означає «те, що треба зробити», с. р. мн. від “*agendus*”, герундій від “*agree*” «робити» (від і.-є. кореня “ag-“ «гнати, витягати або висувати, рухати»). Сучасне значення «питання, що розглядаються на зборах». Оскільки “*agenda*” вважається формою мн.і., то однина “*agendum*”, а не “*agend*”, оскільки така форма колишнє однини застаріла.

Наприклад: Such an idea has been high on the political agenda for some time [68].

The committee set the agenda for the next several years of research [68].

This has to become a no-holdsbarred agenda item at the top table of global relationships [50];

Needless to say, this is an ambitious agenda, so it is important to begin now [50].

- *Affidavit* (письмове свідчення під присягою): від латинського слова “*affidavit*”, що буквально означає «заявив під присягою», 3 ос. одн. доконаного виду від “*affidare*” «довіряти»; «давати присягу», що в свою чергу утворено від латинського “*ad*” «до» + “*fidare*” «довіряти», від “*fidus*” «вірний» (від і.-є. кореня “*bheidh-*” «довіряти», «переконувати»).

Наприклад: ARMY EMERGENCY RELIEF – EMERGENCY LEAVE IN LOCO PARENTIS (*AFFIDAVIT*) (Назва документу) [40];

If a soldier signs *affidavit* he/ she certifies the above information and statements to be true and complete and understands the penalty;

Cotter is accused of hiding an AK-47 in the wall of his home because Brad Simpson asked him to, according to an arrest *affidavit* obtained by KENS-TV [68];

Nelson didn't appear to be injured, and there wasn't any indication that the man fought back, according to the *affidavit* [68];

The group used selfie sticks to record voters casting their ballots, according to the *affidavit* [68].

- *bona fide* (добросовісно, справжньо): латинське словосполучення, що буквально означає «з доброю вірою», відмінюване від “*bona fides*” «добросовісно». Спочатку в англійській мові це був прислівник, пізніше (18 ст.) також прикметник, «діючий або зроблений з добрими намірами», часто використовується в юридичних або адміністративних документах для підтвердження автентичності. Протилежне значення – “*mala fide*”, що означає «недобросовісний».

Наприклад: It would appear that the master ‘has also power, where a ship is so shattered that the expense of repairing her exceeds her original value, to sell *bona fide* in the interests of all concerned [58].

From Bloom and The O.C.’s Adam Brody to Sexiest Man Alive titleholders Adam Levine and Brad Pitt, many of Teen People readers’ favorite men are now *bona fide* stars in their respective fields [68];

Strong home video sales and cable TV reruns have since ensured the film’s legacy as a *bona fide* cult classic, with people still running up and quoting the film to Shannon to this day [68];

Every team in the NFC North is above 500 and every team in that division (at the moment) looks like a *bona fide* playoff team [68].

- *de facto* (фактично, насправді): латинське словосполучення, що буквально означає «фактично, насправді», тобто «існуючий, але не обов'язково юридично оформлений або морально правильний»; “*de facto*” утворене від “*de*”+“*facto*”, де латинський прислівник і прийменник відокремлення в просторі “*de*”, означає «вниз від, від, подалі від», а також він має переносне значення «стосовно, з причини, відповідно до», що утворено від демонстративної основи “*de-*”, та слова “*facto*”, відмінюване від “*factum*” «вчинок, дія». “*de facto*” використовується для опису ситуацій, які існують на практиці, але не мають офіційного визнання.

Наприклад: Eric Charbonneau/Warner Bros. via Getty Images Abrams arrived at Juror #2’s elaborate story after accidentally becoming a *de facto* consultant for the District Attorney’s office [68];

But many supported the move and came to regard it as a *de facto* safe consumption site, a model that exists in cities around the world and in New York, where people can use drugs in a supervised setting [68];

EU companies have few guarantees of access to procurement markets and are often either *de facto* or *de jure* excluded [47];

After a brutal civil war, which still simmers in a few parts of the country, some of these same people have been *de facto* or *de jure* labeled in the West as war criminals – first and foremost among them is Assad [68].

The trend has accelerated under the kingdom’s *de facto* ruler, Crown Prince Mohammed bin Salman, amid U.S. criticism of Saudi human-rights violations [68];

In Afghanistan, militia forces *de facto* played a substantial role, often in the same function as that performed by National Guard and Army Reserves.

- *de jure* (легітимно, законно): латинське словосполучення, що буквально означає «з права», тобто «легітимний», «законний», «за правом закону», «відповідно до закону». “*De jure*” утворене від “*de*”+”*jure*”, де латинський прислівник і прийменник відокремлення в просторі “*de*” означає «вниз від, від, подалі від», а також він має переносне значення «стосовно, з причини, відповідно до», що утворено від демонстративної основи “*de-*“, та слова “*jure*” – похідне від “*ius*” «право».

Наприклад: EU companies have few guarantees of access to procurement markets and are often either *de facto* or *de jure* excluded [47];

They showed that the proportion of male-headed households that adopted improved wheat varieties (0.30) was significantly higher than of female-headed (*de jure*) households (0.14) [47];

Palestinians registered as refugees can risk losing their *de jure* refugee status if they become naturalized citizens of another country [47];

Such a comparison leads to an overemphasis of infertility within the divorcing population, since the term 'duration of marriage' officially describes the *de jure* length of marriage up to divorce [47];

These bills aren't some bizarre push to allow prisoners to refuse to do any chores but an effort to finally expunge the last vestiges of *de jure* involuntary servitude and slavery from our system [68];

The generation before me used sit-ins and boycotts, marches and public demonstrations to secure voting rights for African-Americans and end *de jure* segregation [68];

After a brutal civil war, which still simmers in a few parts of the country, some of these same people have been *de facto* or *de jure* labeled in the West as war criminals – first and foremost among them is Assad [68].

- *due to* (через, у зв'язку з тим, що): походить від латинського слова “*debere*” «винен», що в свою чергу першочергово означало «тримати щось подалі від когось», та утворене від “*de-*” «подалі» + “*habere*” «мати» (від і.-є. кореня “*ghabh* - «давати, отримувати»). Також фраза “*due to*” мала значення «те, що слід очікувати або шукати», а зараз - «те, що пов'язане з причиною або походженням».

Наприклад: This is possible *due to* the transnational nature of comparative studies, which leads to a better understanding of the legal traditions and institutions of other countries while a military legal practitioner armed with this knowledge will be invaluable to a commander in the field [70];

Golden State Warriors star Steph Curry is expected to make his return to the court tonight against the Washington Wizards after missing the past three games *due to* injury [68];

Taiwan has increased its profile within the East Asian film and TV production scene in recent years, partly *due to* funding and structural efforts made by the Taiwanese authorities, its financial support and agencies like TAICCA [68];

Wings rookie Marco Kasper won't play in this matchup *due to* injury, but hopes to return Thursday [68];

Dozens of Mount Healthy City Schools employees will be laid off by the end of the school year *due to* financial issues within the district [68].

- *et cetera* (і так далі): також “*etcetera*”, часто вираз вживається як скорочення “*et cetera*” = “*etc.*”, з латинського виразу «*et cetera*», що буквально означає «і інші», від “*et*” «і» + с. р. мн. “*ceterus*” «інший», «інша частина», «те, що залишилося», що ймовірно походить з праїталійської “*ke-etero-*”, від “*ke-*”, варіантна форма PIE кореня “*ko-*”, основа вказівного займенника зі значенням «цей» + “*etero-*” «інший (з двох)», «знову», «вдруге».

Наприклад: She knew all about my schoolwork, my hospital work *etc.* [50];

Remember to take some paper, a pen, *etc.* [78];

We talked about the contract, pay, *etc.* [78].

We have a constant battle against garden pests such as slugs, snails, greenfly, blackfly, *etc.* [47];

Pigment is mixed into oil, glue, egg, *etc.* to make different types of paint [47];

We can always see sparrows, robins, blackbirds and starlings, *etc.* in our garden, and often bluetits and finches [47].

- *Ex officio* (за посадою): латинська фраза, що буквально означає «з обов'язку», а також «при виконанні своїх обов'язків», утворена від “*ex*” «з» + “*officio*”, що в свою чергу відмінюване від “*officium*” «обов'язок». Фраза “*ex officio*” описує особу, яка виконує певні функції через свою офіційну посаду.

Наприклад: He was present at the meeting *ex officio* [73];

Newsom has no direct authority over California’s public universities, but does exert influence as an *ex officio* member of the UC regents and the Cal State Board of Trustees [68];

The governor does hold *ex officio* roles on both UC’s Board of Regents and Cal State’s trustee board [68];

Records show it was formed as a non-profit with a board that includes hospital leaders as *ex officio* members [68].

- *in personam* (особисто): латинська фраза, часто використовується для опису «чогось, що спрямоване проти конкретної особи або осіб»; “*in*”+”*personam*”, відповідно утворене від “*in*” – латинського прийменника, котрий приймає аблатив, та має значення «відповідно до», «щодо», «у випадку», «протягом» (часу) + “*personam*” безпосередньо від латинського слова “*persona*” «людина», «особа», «персонаж», «роль у драмі, взятий на себе персонаж», спочатку «маска, фальшиве обличчя», наприклад, дерев'яна або глиняна, що покривала всю голову, яку носили актори в пізноримському театрі.

Наприклад: Admiralty law can survive largely unaffected without the need for proceedings *in rem*, and what is at present an action against the ship can be treated as merely a limitedly available civil law action where jurisdiction *in personam* would be founded exclusively on the basis of presence within the jurisdiction of the owner’s res accompanied by an injunction against the master and crew prohibiting departure of the res from the particular location where it is located within the jurisdiction [58];

This approach would remove the artificiality of the barrier between *in rem* and *in personam* proceedings [58];

Considering the ship as a different defendant from its owner is an artificial barrier to claimants who can otherwise face the situation of having to commence an *in*

personam action against the shipowner in those situations where a claimant following an *in rem* action on the basis of a maritime lien and possibly also in those cases of a mere statutory right *in rem*, recovers judgment and remains only partially satisfied [58];

“Consequently, the answer ... is that a subsequent action does not cease to have the same cause of action and the same object and to be between the same parties as a previous action where the latter, brought by the owner of a ship before a Court of a Contracting State, is an action *in personam* for a declaration that that owner is not liable for alleged damage to cargo transported by his ship, whereas the subsequent action has been brought by the owner of the cargo before a Court of another Contracting State by way of an action *in rem* concerning an arrested ship, and has subsequently continued both *in rem* and *in personam*, or solely *in personam*, according to the distinctions drawn by the national law of that other contracting state.”[58].

- *per se* [pɜːˈseɪ] (само по собі): латинський вираз, який буквально означає «сам по собі»; від “*per*” + “*se*”, зворотний займенник, “сам, сама, себе, себе, себе”, від РІЕ кореня “*swe-*“, займенник 3 ос. *per se* вживається, коли говорять про якості однієї речі, що розглядається сама по собі, а не у зв'язку з іншими речами.

Наприклад: Harden and the Rockets didn't enter the 2020 playoffs as championship favorites *per se*, though the partnership between Houston's superstar and then-co-star Russell Westbrook was quite successful for much of the 2019-20 season [68];

It is not the money *per se* that makes them unhappy, but the single-minded pursuit of that money [50].

There's nothing wrong with abandoning atheism *per se*, but upending worldviews should always be handled with care, caution, and available support [68];

There is no indication that just having a degree *per se* improves your chance of getting a job [50].

That is not to say that conservatives are *per se* more susceptible to misinformation than liberals [68].

- *Post Factum* (постфактум): латинський вираз, що буквально означає «після факту» або «вчинена дія після». Етимологію виразу “*Post*”+”*Factum*” тут розглядаємо як “*post*” «після», «позаду», «згодом» + ”*factum*” «вчинок, дія». Широко використовується в англійській мові для визначення будь-чого, що вже сталося, відбулося. Протилежне значення – “*ante factum*”, що означає «вчинена дія до», «до факту».

Наприклад: The teacher had corrected the grades *post-factum* after he realized that he had made a mistake in timing the online exam;

“Yasno” changed its policy *post-factum*, after receiving complaints from customers in pre-front regions;

She will announce her decision and then give us a *post factum* statement of the reasons for it [50].

- *Post Scriptum* (постскриптум): латинський вираз, що буквально означає «після написаного» або «написаний після». Також зустрічається форма цього виразу як іменник “*postscript*” (одн.), “*postscripta*” (мн.). Часто використовується

абревіатура цього виразу – “*P.S.*”. Латинська абревіатура “*P.S.*” широко використовується в англійській мові для додавання додаткової інформації чи коментаря після основного тексту листа або повідомлення, а також доповнення до письмового або друкованого твору, особливо абзац, доданий до листа, який вже був укладений і підписаний автором. *scriptum*” – дієприкметник с. р. минулого часу від “*scriber*” «писати» (від пінського кореня “*skribh-*” «різати»), що лягло в основу латинського дієслова “*postscribere*” «писати після».

Наприклад: Love from Sophie. *PS* Say hi to Gemma [47];

The Falklands War might form a small *postscript* in more recent volumes; but with the handover of Hong Kong to China in 1997, there seems no more empire to meaningfully speak of [68];

Woman of the Hour acknowledges in a *postscript* that survivors and other private citizens had reported Alcala to law enforcement for a decade, but this after-the-fact treatment almost downplays the sheer volume of his previous crimes [68];

She added a *PS* asking for your address [47];

PS, don't forget to bring your raincoat! [47];

PS, Max sends his love to you [47];

With both women pledging their support to Trump, the fight seemed less a proxy for the party’s feelings about the former president than a *postscript* to the bitter 2022 Republican primary for U.S. Senate [68].

- *sui generis* [ˌsuːi ˈdʒenəris]: латинський вираз, що буквально означає «свого роду», «особливий». Вираз “*sui+generis*” утворений від “*sui*”, Р.в.від “*suus*” «його», «її», «свій», «чий», та від давньолатинського “*sovos*”, що в свою чергу походить від пінського кореня “*swe-*”, займенника 3 ос.+ Р.в. від “*genus*” «раса», «рід», «вид»; «сім'я», «походження» (від суфіксальної форми ієрогліфічного кореня “*gene-*” «народжувати», «породжувати», з похідними, що стосуються продовження роду та сімейних і племінних груп).

Наприклад: Professor Tanaka in his monograph International Law of the Sea takes the view that the territoriality theory is not appropriate on the ground that ‘the theory is contrary to the fact that, in certain circumstances, merchant vessels are subject to the right of visit by foreign warships, and vessels within internal waters and the territorial seas are in principle under the territorial sovereignty of the coastal state while Helmersen concludes that flag-State jurisdiction is *sui generis* but more similar to territorial than personal jurisdiction [58];

But part of Bryan’s stunning commercial success may be that amidst all this influence-peddling, his closest songwriting contemporary is Taylor Swift, whose *sui generis* worldbuilding Bryan almost always pulls off for himself [68];

At the time, the two legal showdowns seemed so *sui generis* bizarro that they were treated like cultural anomalies [68];

So, while other candidates may ape his style or tone, Trump remains *sui generis* [68];

The expansion of Europeans during the Age of Discovery to all suitable points across the globe is viewed to a great extent as *sui generis* [68].

- *vice versa* (навпаки): латинський вираз, що буквально означає «порядок, що змінюється», утворений від "vice", аблатив "vicis" «зміна», «чергування», «альтернативний порядок», що в свою чергу утворено від і.-є. кореня "weik-" «згинати, віяти» + "versa", аблатив однини ж. р. від "versus", дієприкметник минулого часу "vertere" «повертати», «обертати» утворений від і.-є. кореня "wer-" «повертати», згинати».

Наприклад: Despite their tendency to reduce social interactions with others when sick, in vampire bats, sick mothers will continue to groom their offspring and *vice versa*, probably because mother-daughter relationships are extra important [68]; With mesh systems, for example, a tri-band system with one 2.4-GHz band and two 5-GHz bands might reserve one of its 5-GHz bands to send data from a node to the router and *vice versa*, which would be dedicated wireless backhaul [68]; Investment losses from non-U.S. dollar investments generally offset some of these gains and *vice versa*, depending on currency exchange rates [68]; For example, having high contrast means there's a great degree of difference in color among your features – such as having light skin with dark hair and eyes or *vice versa* [68].

Вищерозглянуті терміни часто використовуються в англійській мові в державному управлінні та інших адміністративних контекстах. Безумовно, що латинські запозичені слова дозволяють використовувати стандартизовані скорочення та формулювання, що спрощує оформлення юридичних і адміністративних документів, використовуючи замість довгих пояснень короткі латинські вирази, що робить текст більш зручним і ефективним. Стосовно таких категорій як точність та однозначність, латинські терміни в англійській мові дозволяють уникнути амбігунності та двозначності, що особливо важливо в правових і адміністративних текстах, де кожне слово має велике значення. Латинські запозичені слова та вирази допомагають сформулювати поняття таким чином, що простежується незалежність від мовних змін і відмінностей, точність та однозначність.

Перейдемо до розгляду останньої сфери, в якій будуть розглянуті латинські запозичення в англійській мові. Латина відіграла ключову роль у розвитку англійської лексики, забезпечуючи багатство термінів для опису побутових, соціальних і культурних аспектів життя. Проаналізуємо кілька прикладів латинських запозичень в англійській мові, які стосуються побутової сфери:

- *alter ego* (альтер еґо): латинський вираз, що означає буквально «друге я», для визначення другої сторони особистості, «інша особистість», або в переносному значенні використовують як «надійний друг». Розглянемо "alter" + "ego", де "alter" латинське слово, що означає «інший, один (з двох)» + "ego" латинське слово, що означає «я».

Наприклад: The put-upon journalist also finds some time to torment the new fiancée (Reid Scott) of his former flame (Michelle Williams), using his parasitic *alter ego* to one-up the battle of the sexes [68];

Its supporters include characters like Trump's Fox *alter ego* Sean Hannity and Mark Meadows, Trump's former chief of staff, who is under indictment in Georgia and Arizona [68];

The protagonist's relationship with her *alter ego* unsurprisingly takes a turn for the worse when Sue upsets the delicate balance required to maintain their survival [68];

She is, first and foremost, her husband's *alter ego* [50];

Superman's *alter ego* was Clark Kent [73].

- *ante meridiem* (до полудня): латинський вираз “*ante meridiem*” часто використовується як аббревіатура – “*a.m.*”, “*am*”. Латинська аббревіатура “*A.M.*” використовується для позначення часу в ранкові години, а саме з 12 години ночі до 12 години дня. “*ante meridiem*” буквально означає «перед полуднем», також може використовуватись як синонім слова «ранок». Хоча є й інша латинська аббревіатура “*a.m.*”, “*am*”, яка, в свою чергу походить від вислову “*anno mundi*”, що буквально ознаєє «рік світу».

Наприклад: The concert devoted to the 100-th anniversary of this poet starts at 11 am.

I am staying at a hotel in Amsterdam city centre and need to go to Amsterdam Airport Schiphol as early as 5 a.m. in the morning as the flight departs at 7 a.m.

In Heathrow airport aircraft are allowed to take off and land between 7 am and 7 pm.

- *bureau* (бюро): ймовірно походить або від латинського “*burrus*” «червоний» або від пізньолатинського “*burra*” «вовна», «кошлата одежа», ймовірно спочатку використовувалось як «тканинне покриття для столу», від фр. “*burel*” «груба вовняна тканина» (як покриття для письмових столів), а пізніше також стало означати «стіл», потім в свою чергу значення розширилось до «офіс або місце, де ведуться справи».

Наприклад: In a separate announcement, the army said an airstrike on a vehicle in Gaza's southern town of Khan Younis killed a senior member of the Hamas political *bureau*, Izz al-Din Kassab, and his assistant, Ayman Ayesh [68];

Elsewhere, the *bureau* said average hourly earnings increased 0.4% for the month, slightly higher than the estimate, though the 4% 12-month gain was in line [68];

These comments are detailed in an upcoming biography of McConnell, The Price of Power, written by the Associated Press deputy Washington *bureau* chief, Michael Tackett, according to ABC News [68].

- *chair* (стілець) – від латинського слова “*cathedra*” «сидіння», або також має Переносне значення «місце посади або влади» або «місце головуючого на зборах».

Наприклад: He has been appointed to the *chair* of sociology at Southampton University [50];

He gave London University £600,000 to establish a *chair* in Islamic art [50];

She shared her concerns with the *chair* of the church's finance council [50];

So, pull up a *chair* and take a read of some of our best stories of the week, plus a look at what's coming next week [68];

Zoning Adjustment Board Member Shoshana O'Keefe is currently leading in that race with 76% of the vote against Todd Andrew, *chair* of the Solano Avenue Business Improvement District Advisory Board [68];

She takes the *chair* in all our meetings [78];

She was awarded a personal *chair* in black history at Bath Spa University [73].

- *culinary* (кулинарний): від латинського слова “*culinarius*” «той, що стосується кухні», що в свою чергу походить від “*culina*” «кухня», «піч», «їжа».

Наприклад: The estate spans a golf course, a nature reserve, a seashell museum, a bed and breakfast and two five-star hotels, with the stately Château de Bel Ombre as the *culinary* centerpiece [68];

Also discussed were the top-flight *culinary* offerings on luxury ships of all kinds, and the unique benefits of river cruises [68];

One of the state’s *culinary* leaders, she was named best chef in the Mountain region last year by the James Beard Foundation [68];

From the first bite to the last, every dish was made with Belizean *culinary* traditions and produce from the lodge's own farm [68];

In the *culinary* world, just the thought of some dishes might be enough to conjure nightmares in some people [68].

- *domestic* (домашній): безпосередньо від латинського слова “*domesticus*” «належний до домашнього господарства», що походить від “*domus*” «дім», від і.-є. “*dom-o-*” «дім», утвореного від кореня “*dem-*” «дім», «господарство», «той, що стосується або належить до дому чи домашніх справ». Пізніше значення набуло поняття «пов'язаний з домом, присвячений домашньому життю», а потім й значення «той, який стосується нації (розглядається як сім'я)», «внутрішній для своєї країни», інколи навіть має форму іменника, що означає «домашній слуга».

Наприклад: Potential solutions that could address this critical issue include developing new production methods such as through cyclotrons, as well as investing in *domestic* production of Molybdenum-99 in America [68];

In theory, these religious happenings were structured as segregated holy hours, with *domestics* to arrive at five-thirty a. m., followed by children, women, priests and men [47];

At Claud, *domestic* country ham is served with sunchoke and red-eye mayo [68];

The film made its U.S. debut on Dec. 1, topping the domestic box office in its first weekend and earning acclaim from critics and fans alike [68];

The women among them found work as marketers and laundry women, *domestics*, seamstresses, teachers and artisans [47];

Output consists of both exports and sales on the *domestic* market [73].

- *family* (родина, сім'я): від латинського слова “*familia*” «слуги сім'ї», «домочадці разом», «слуги в домі», а також означало «члени дому», «маєтку», «майна»; «домогосподарство, включаючи родичів і слуг, абстрактний іменник, утворений від “*famulus*” «слуга, раб», походження якого невідоме. Латинське слово рідко з'являється у значенні «батьки з дітьми», для чого використовувалося “*domus*”. Похідними від “*famulus*” є “*famula*” «служниця, служниця», “*famulanter*” «на манер слуги», “*famulitas*” «підневільний стан», “*familiaris*” «домашній, приватний», “*familiaricus*” «домашні раби», “*familiaritas*” «близька дружба».

Наприклад: The disappearance of decent-paying low-skilled jobs over the last 30 years makes it virtually impossible for a young high-school dropout to successfully support a *family* on a legitimate income [68];

He spent a quiet evening at home with *family* [68];

A defendant in a racketeering trial was described yesterday as a Mafia captain who had carried out a plot to kill three rivals in the Bonanno crime *family* [68].

- *library* (бібліотека): від латинського слова “*librarium*” «місце для книг», «книжкова шафа», «скриня для книг» та відповідно від “*libraria*” «книгарня», що у середньовічній латині «бібліотека», іменник с.р. та ж.р., відповідно, від “*libraries*” «той, що стосується книг», від латинського “*librarium*” «скриня для книг», від “*liber*” (Р.в. “*libri*”) «книга, папір, пергамент». Латинське слово “*liber*” (від праїталійського “*lufro-*“) спочатку означало «внутрішня кора дерев», і, можливо, походить від і.-є. “*lubh-ro-*” «лист, шкірка», похідного від і.-є. кореня “*leub(h)-*” «здирати, зчищати».

Наприклад: Our school *library* stocks are increasingly whittled down in favour of computers [50];

This two-bedroom, multilevel, top-floor apartment features herringbone walnut floors, arched windows, 18-foot domed ceilings, floating stairs, chef's kitchen with city views, leathered-granite baths, office/*library*, music room, aquarium, rooftop balcony, and access to the spire [68];

My thanks go to the British School of Osteopathy, for the use of their *library* [50];

The advantages for the investigator are that they are often inexpensive and readily available in reference *libraries* [50];

There will also be a kitchen that sports a butler's pantry, a dining area that leads to a balcony, a bar, and a *library* [68];

For delay times far away from the minimum, the reconstruction error experiences discrete jumps, which are caused by the discrete removal of *library* terms for those values [50];

Most notably, the home's *library* was made from chestnut wood that is hundreds of years old [68].

- *post meridiem* (після полудня): латинський вираз “*post meridiem*” часто використовується як аббревіатура – “*p.m.*”, “*pm*”. Латинська аббревіатура “*P.M.*” використовується для позначення часу за 24-годинною системою в вечірні години, а саме з 12 години дня до 12 години ночі. “*post meridiem*” буквально означає «після полудня», також може використовуватись як синонім слова «вечір».

Наприклад: The moon will be totally eclipsed at 12.10 *p.m.* [47];

The exact time of the accident was 2.43 *pm*. [47];

We'll be arriving at about 4.30 *p.m.* [47];

The 6 *p.m.* train is usually very crowded [47].

- *refugee* (біженець): від латинського слова “*refugium*” «місце, де можна сховатися»; «місце, до якого можна повернутися», що в свою чергу утворено від префікса “*re-*” «назад»+ “*fugere*” «тікати» + “*-ium*”, закінчення с. р. у значенні «місце для». В учасній англійській мові слово “*refugee*” вживається в наступному значенні: «той, хто тікає до притулку, укриття або безпечного місця»; або «той, хто під час переслідувань або політичних заворушень тікає до іншої країни в пошуках безпеки».

Наприклад: Perhaps the main reason discrediting the floating island fiction is its lack of application in the context of international *refugee* law [58];

Solutions to the legislatively unresolved dilemma hovering in the overlap between international maritime law and international refugee law have been suggested: the disembarkation of the rescued at next port of call; temporary admission of a *refugee* [58];

However, an asylum seeker rescued by a vessel on the high seas is subject to the jurisdiction of the flag state as soon as they find themselves on that vessel for the purposes of criminal law, and there is no reason in theory why the international *refugee* law as implemented by the flag state should not be also applicable at that time [58].

- *table* (стіл): походить від латинського слова “*tabula*” «дошка», спостерігається також наявність цього слова у французькій, німецькій мовах, що ймовірно схарактеризована латинським походженням від “*tabula*”, пізніше слово набуло значення «письмовий стіл»; «список», «розклад»; «картина», «розфарбоване панно», але спочатку значення було окреслене лише як «невелика плоска плита або шматок».

Наприклад: At a dinner party at our home, my husband left the table momentarily, and a guest picked up his mug of coffee to look at the novelty message on it [68];

Then there’s the fact that in most industries, remote jobs aren’t on the table at all [68];

Unions and management at the Big Three will be back at the bargaining table again soon enough [68];

Horn is an excellent player when healthy, but his story in the NFL has largely involved trips to the trainer’s table [68].

Розглянуті сфери, до яких увійшли латинські лексичні запозичення до основного складу англійської мови свідчать про те, що етимологія латинських запозичень в англійській мові, має глибоке коріння, що походить від латини через різні історичні етапи, зокрема через французьку, а також безпосередньо через римські впливи в середньовіччі. Таким чином, латинські терміни виконують функцію забезпечення точності, стабільності та універсальності в державному управлінні, праві та адміністративних процесах. Вони є важливим елементом військової, правової культури, сприяючи чіткому визначенню прав і обов’язків, а також забезпечують ефективно й однозначно спілкування в межах міжнародних та національних правових систем. Ці терміни ілюструють, який латинська мова, зробила внесок у спеціалізований словниковий запас. Багато з цих слів і виразів продовжують використовуватися в різних контекстах сьогодні, відображаючи історичні та мовні зв’язки між латинською та англійською мовами. Розглянуто певний історичний період, під час якого відбувся прямий контакт англійської мови, як мови-рецепієнта з латинською мовою, як мовою-джерелом, хоча сам процес збагачення англійської мови словами латинського походження обумовлює значно тривалий період інтеграції, через інші мови тобто включення до словникового запасу запозичених слів з латинської мови без модифікації або

внесення коригувань відповідно до фонологічних і морфологічних моделей мови-приймача.

Зазначимо, що обраний нами історичний період прямого контакту мов, окрім впливу латинської мови на англійську, ще також залишив значний культурний внесок. Побудовані римлянами дороги і військові фортеці досі використовуються сучасними британцями, або слугують пам'ятками архітектури. Римляни побудували військових фортець, які перетворилися на міста. Британські міста досі з'єднані системою римських військових доріг, що йдуть радіально від великого порту Лондона, таких як Ermine Street, Watling Street (головна римська дорога) і Фосс Вей.

Узагальнюючи вищесказане, ми можемо стверджувати, що слова латинського походження відіграли вирішальну роль у формуванні мови та вплинули на різні аспекти культури, військової справи, будівництва, літератури, права, дипломатії, тощо.

З лінгвістичної точки зору, латинські запозичення часто є джерелом етимологічної складності. Залежно від того, через які мови латинські слова потрапляли в англійську, вони можуть змінювати свою форму або значення формуючи не лише лексику, а й культурного вираження та стилістичний відтінок.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У дослідженні «Латинські запозичення в англійській мові: етимологічний аспект» увагу зосереджено на етимологічному аспекті латинських запозичень, які увійшли до основного лексичного складу англійської мови. Аналіз історичних, етимологічних, лексикологічних, мовознавчих досліджень підтвердив актуальність проблеми історичного аспекту латинських запозичень в англійській мові. Відомо, що узагальнена класифікація запозичень розрізняє наступні класи: лексичні, морфологічні, синтаксичні та фразеологічні. Результат дослідження передбачає аналіз у науковій літературі визначення як самого поняття «запозичення», так і класифікацію запозичень. Ретельне вивчення наукової і довідкової літератури дозволило встановити різноманітність визначення поняття «лексичне запозичення».

Фундаментальний рівень будь-якої мови як певної взаємозалежної системи є лексичний, то дане дослідження зосереджене на лексичних запозиченнях у галузях військової, адміністративної, а також побутової сфер. Дослідження зосереджено на етимології слів латинського походження, насамперед у синергії з тривалим історичним процесом. У силу історичних умов латинська мова мала великий вплив на території Британських островів, що призвело до поповнення лексичного складу приблизно на 29-30% від загального словникового складу англійської мови.

Етимологічний аспект вивчення слів іншомовного походження передбачає не лише аналіз походження слів і розвиток у часі, а й аналіз історичних подій, культурних змін та соціальних процесів, тому що стає результатом змін у значенні форм та використанні слів. В роботі розглянуто історичне підґрунтя, що мало вплив на мовні явища. Детально схарактеризовано три вектори впливу: зміни в значенні слів, запозичення слів з іншої мови та соціальні зміни.

Обґрунтовано основні критерії авторської діахронічної періодизації. Розроблено модель аналізу з визначенням наступних критеріїв: дидактичного, що характеризується появою в мовознавстві і лексикології поняття «латинські запозичення», «лексичні запозичення»; історичного, оскільки латинські запозичення розглядаються у контексті історичних подій того часу; історіографічного, у контексті якого розглядаються латинські запозичення як спадок латинської мови та культури Римської імперії в розрізі досліджуваного процесу; фізично-календарного, у контексті якого визначено періоди та етапи з розподілом на роки, десятиліття, століття.

Обґрунтовано актуальність періодизації латинських запозичень в англійській мові використанням наступних прийомів: аналізу, у процесі якого поділ латинських запозичень на окремі групи та етапи, що призвів до кращого розуміння предмету дослідження; порівняння, оскільки це дозволило простежити проникнення латинських запозичень в англійську мову на різних історичних періодах, а також за допомогою компаративних зв'язків схарактеризувати пласти лексики, в яких відбулося збагачення мови шляхом лексичних запозичень; синтез, за допомогою якого запозичені лексичні одиниці в англійській мові розглядалися в контексті розвитку мовознавства; систематизації отриманих фактів, яка дозволила

зробити припущення, що на початковому етапі відбувалася ініціація, тобто процес запозичення упродовж якого носії мови-рецептора вступили у контакт з мовою-джерелом. Дослідження підкреслило, що перший прямий контакт між носіями мови-рецептора (латинської) і носіями мови-джерела (англійської) відбувся упродовж завоювання, що згодом перейшло в інтеграцію, а саме у проникнення до словникового складу запозичених слів латинської мови без модифікації або внесення коригувань відповідно до фонологічних і морфологічних моделей мови-реципієнта.

Варто зазначити, що використано альтернативний підхід до періодизації, оскільки в роботі представлено дві періодизації. Перша періодизація – узагальнена, оскільки, за характером проникнення запозичень, контакт мови-джерела та мови-реципієнта розрізняємо як: прямий, непрямий та скрізний. Друга періодизація – діахронічна, що стосується саме прямого характеру, тобто коли представники мови мови-джерела та мови-реципієнта були в прямому контакті.

Характер проникнення латинських запозичень представлений в Таблиці 1. В залежності від періодів характер проникнення латинських запозичень до англійської мови змінювався починаючи від *прямого*, оскільки мав місце прямий контакт носіїв мови-джерела з носіями мови-реципієнта; змінившись *скрізним*, оскільки входження латинських запозичень відбулося через нормандську французьку; та завершилось *непрямим характером*, оскільки входження латинських запозичень спостерігалось через релігійні обряди, духовну літературу, мистецтво, поезію, літературу;

Грунтуючись на попередніх дослідженнях та теоретичних підходах, розроблена модель першої узагальненої періодизації проблеми запозичень, як лексичного складу з латинської мови, прийнятого та включеного до лексикону англійської мови, охоплює часовий проміжок, що розпочався в 43 р. н.е. й тривав до XVI століття та містить чотири періоди. Вивчення результатів найбільш відомих досліджень що стосуються проблеми дослідження дозволяє виокремити чотири періоди впровадження французьких запозичень: 1-й період – *Римське завоювання Британії* (43 р. н.е.–410 р. н.е.); 2-й період – *Християнство* (поч. IV–X ст.); 3-й період – *Нормандське завоювання* (1066 р. – XIV ст.); 4-й період – *Відродження* (XV–XVI ст.). Застосування цієї узагальненої періодизації також може мати практичне значення в різних галузях прикладної лінгвістики, мовознавства, стилістики, історії англійської мови.

Друга представлена періодизація латинських запозичень – діахронічна. Застосований діахронічний підхід дозволив зробити послідовний у часі аналіз процесу запозичення у межах певної країни (Британських островів), що дозволило досягти історизму, вивчивши процеси в обраний історичний період, синхронізуючи його з етимологічним аспектом дослідження.

За результатами найбільш відомих досліджень діахронічна періодизація дозволяє виокремити чотири періоди впровадження латинських запозичень в англійську мову: 1-й період – *Римський початковий* (55–54 рр. до н.е. – 43 р. н.е.); 2-й період – *Розширення територій* (43–78 рр. н.е.) що вміщує три етапи: I етап (43–47 рр. н.е.), II етап (47–60 рр. н.е.), III етап (60–78 рр. н.е.); 3-й період – *Розквіт* (78–120 рр. н.е.); 4-й період – *Пізній римський* (120–410 рр. н.е.).

Звертаємо увагу, що в першому періоді значно зміщено нижню хронологічну межу, що обумовлено певними історичними подіями, що дозволяє розкрити специфічні особливості впровадження латинських запозичень.. Нерівномірна тривалість вищезазначених періодів представлена в Таблиці 2.

У ході аналізу було виявлено ключові сфери, в яких латинські запозичення представлені найяскравіше, а саме: словниковий запас. Словниковий запас включає юридичні та судові терміни, кулінарні терміни, мистецтво та культуру, військову термінологію. Періодизація латинських запозичень в адміністративній, будівельній, військовій та побутових сферах під час колонізації представлені в Таблиці 3.

В рамках даного дослідження опрацьовано військові та адміністративні терміни, терміни побутової сфери. Виконано етимологічний аналіз запозичень у військовій, адміністративній та побутовій сферах. Встановлено, що виразною була тенденція активного входження латинських запозичень у військову та адміністративну сфери в англійську мову саме у період колонізації Британських островів Римською імперією. Запас запозичених слів значно більший, у військовій та будівельній сферах, ніж у побутовій та адміністративній, що схарактеризовано саме історичними чинниками. Під час римського завоювання Британії римляни принесли з собою свою адміністративну систему, включаючи нові терміни для управлінських і військових структур. Побутова ж сфера не зазнала такого впливу, оскільки на відміну від пізніших періодів, римляни не здійснили повної культурної асиміляції з місцевим населенням, яке здебільшого залишалося кельтським.

Етимологічний аспект тісно пов'язаний з такими факторами як: завоювання, колонізація на фоні небажання представників кельтських племен асимілюватись з римлянами й навпаки, будівництвом мережі доріг та військових укріплень для забезпечення ефективного управління провінцією, оскільки швидке переміщення римських легіонів по території Британії підвищувало здатність швидко реагувати на напади або бунти місцевих племен та сприяло мобільності та ефективності римської армії.

Виконано етимологічний аналіз понад 600 слів латинського походження.

З урахуванням результатів даного дослідження рекомендується розглянути наступні напрями для подальшого дослідження. Визначені перспективні напрями наступні:

1. Аналіз фразеологічних латинських запозичень в англійській мові у сфері військової справи, рекомендується досліджувати історіографію, етимологію з розробленням класифікації та періодизації.

2. Аналіз лексичних латинських запозичень в англійській мові у сфері будівництва, рекомендується досліджувати історіографію, етимологію з розробленням класифікації та періодизації.

3. Глибинний аналіз морфологічного аспекту латинських запозичень в англійській мові;

4. Глибинний аналіз семантичних змін латинських запозичень в англійській мові.

5. Розглянути можливість порівняльного аналізу латинських запозичень в інших германських мовах (наприклад, німецька, французька) в порівнянні з англійською, аналізуючи як різні мови адаптували латинські слова і які з цих адаптацій увійшли в англійську мову.

6. Глибинний аналіз латинських афіксів та їх вплив на словотворення в англійській мові; вивчення продуктивності латинських афіксів у сучасній англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.); уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Винокурова В. М. Закономірності розвитку семантичної структури лексичних запозичень в сучасній англійській мові: Наука і техніка, 1993. 208 с.
3. Вихованець І. Р. Типологія семантико синтаксичних відношень. *Українська мова. Теорія і практика*. 1993. С. 7–10
4. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико граматичному аспекті. Київ : Наукова думка, 1988. 256 с.
5. Вступ до перекладознавства: Тексти (конспект) лекцій для студентів усіх форм навчання спеціальності 035.04 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно))» / Укл.: Костенко Г. М. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка, 2023. 74 с.
6. Вінтонів М. О. Типологія форм присудка в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1997. 23 с.
7. Войтенко К. Класифікація запозичень в сучасних лінгвістичних дослідженнях. URL: http://www.rusnauka.com/7_NMIV_2010/Philologia/60103.doc.htm.
8. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
9. Ганічева Т. Методика навчання майбутніх філологів усного англомовного двостороннього перекладу в галузі прав людини: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02. Харків, 2008. 225 с.
10. Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 294–300
11. Гороть Є. І. Великий англо-український словник. Вінниця: Нова Книга; Х. : Ранок, 2011. 1700 с.
12. Грицай І.С. Сучасні підходи до вивчення неологізмів. *Наука та техніка: крок у майбутнє*. 2014. № 21. С. 95–96
13. Гудманян А. Г., Сітко А. В., Єнчева Г. Г. Вступ до перекладознавства: навчальний посібник для студентів спеціальності «Переклад». Вінниця: Нова Книга, 2017. 296 с.
14. Етимологічний словник української мови. У 7 т. Т. 5: Р-Т. К.: Наукова Думка, 2006, 704 с.
15. Есенова Е. Етапи асиміляції запозичених слів у мові-реципієнті: теоретичні аспекти проблеми. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць*. 2019. № 17. С. 33–40
16. Есенова Е., Калинич І. Бойтор В., Лексичне запозичення як засіб збагачення словникового складу мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 28(1). С. 151–156
17. Зубков М. Г, Мюллер В. М. Сучасний англо-український та українсько-англійський словник (100 000 слів). Видавничий дім «Школа», 2018, 752 с.
18. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.

19. Кляйн Е. Великий етимологічний словник англійської мови. Elsevier Publishing Company, 1996. 355 с.
20. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 512 с.
21. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця: Нова книга, 2004. 272 с.
22. Лексикологія. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Лексикологія>
23. Лукашук М. В. Функціонування дієслів мовлення у сучасній англійській мові (на матеріалі Британського національного корпусу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2021. 23 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/aref_lukashchuk.pdf
24. Максимов С. Є., Радченко Т. О. Перекладацький аналіз тексту (англійська та українська мови). К. : Вид. центр КДЛУ, 2001. 105 с.
25. Мовностилістичні засади перекладу текстів різних жанрів: монографія / Г. Удовіченко, В. Зінченко, С. Остапенко, О. Герасименко, М. Куц, Н. Рибалка, С. Ревуцька, А. Покулевська, Л. Воробйова; ДонНУЕТ. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2023. 186 с.
26. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: [Підручник для студентів інтів і фак. іноземної мови] Харків: Основа, 1993. 255 с.
27. Наточий, Л.О. Сутність поняття «періодизація» щодо проблеми розвитку теорії управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка. 2010. № 15(1). С. 35–43
28. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. посібник. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
29. Олексієнко С. І. Процеси освоєння іншомовних слів. *Питання східнослов'янської лексикографії 16–17 ст.* (матеріали симпозіуму). Київ: Наукова думка, 1979. С. 107–111
30. Осипова Т. О. Латинські запозичення в англійській мові. *Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі : збірник наукових праць*. Суми : СумДУ, 2015. Вип. 2. С. 142–149
31. Паламарчук Л. В. Лексико-семантичний розвиток мови. *Мовознавство*. 1982. № 4. С. 176–180
32. Павлюк А. Б. Типи слів за морфемною будовою в сучасній англійській мові. *Науковий вісник ВНУ*. 2002. № 5. С. 60–69
33. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця: Нова книга, 2001. 168 с.
34. Приймак О. М. Проблема періодизації в історіографії історії. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Вип. 49. С. 213–217
35. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 283 с.

36. Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів. 3-тє вид., доп. Х. : Веста; Видавництво «Ранок», 2010. 688 с.
37. Чередниченко В. О. Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри). Запоріжжя : Запорізький національний ун-т., 2005. 220 с.
38. Allerton D. Valency and the English verb. London / New York : Academic Press, 1982. 202 p.
39. Anttila R. Historical and Comparative Linguistics. Amsterdam: John Benjamins. 1989. 200 p.
40. Army Emergency Relief URL: <https://www.armyemergencyrelief.org/>
41. Ayto J. Oxford Dictionary of English Idioms. Third Edition. Oxford : Oxford University Press, 2010. 408 p.
42. Baker N., In Other Words: A Course Book in Translation. London and New York : Routledge, 2011. 307 p.
43. Baugh A. A History of the English language. London: Routledge. 2002. 447 p.
44. Berndt P. A history of the English language. Leipzig: Verlag Enzyklopedie. 1989. 456 p.
45. BBC URL:<https://www.bbc.co.uk/>
46. Britannica URL: <https://www.britannica.com/>
47. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
48. Cambridge International Dictionary of Idioms. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 608 p.
49. Carpenter D. The Struggle for Mastery: Britain, 1066-1284 Penguin history of Britain. Oxford : Oxford University Press, 2003. 615 p.
50. Collins URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
51. Cowie A. P., Mackin R. Oxford Dictionary of Phrasal verbs. Oxford : Oxford University Press, 1993. 517 p.
52. Daley J. Archaeologists Discover Where Julius Caesar Landed in Britain URL: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/archaeologists-discover-where-julius-caesar-landed-britain-180967359/>
53. Davidson D. What Metaphors Mean. *The Philosophy of Language*. NY. Oxford : Oxford University Press, 1990. P. 430–441
54. Durkin P. Borrowed Words: A History of Loanwords in English: Oxford University Press, 2014. 512 p.
55. Dillard J. L. A History of American English Harlow: Longman, 1992. 257 p.
56. Ellroy J. Black Dahlia. New York: A Time Warner Company, 1987. 378 p.
57. English Military Dictionary URL: <https://english-military-dictionary.org.ua/>
58. Gauci G. M. The ship as an extension of flag state territory and an entity with human attributes – is it time to jettison these legal fictions? *Sciendo*. 2021. Vol. 21, No. 2. P. 7–28
59. Geller D. Status quo Orientation, Capabilities, and Patterns of War Initiation in Dyadic Rivalries. *Conflict Management and Peace Science*. 2000. Vol. 18, No. 1. P. 73–96
60. Hoffer B. L. Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*. 2005. No. XIV: 2. P. 53–72

61. Hoffer B. L. Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview. *Intercultural Communication Studies*. 2002. No. XI-2. P. 1–36
62. Haugen E. The analysis of linguistic borrowing. *Language*. 1950. No. 26.2. P. 211–231
63. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language. Ninth edn. New York: Doubleday & Anchor. 1946. 267 p.
64. Longman dictionary of contemporary English. II. Summers, Della. PE1628. L58. 2003. 384 p.
65. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Oxford : Macmillan Education, 2002. 1748 p.
66. Major C. A Dictionary of African-American Slang New York : Penguin Books, 1994. 548 p.
67. Miller G. A., Johnson-Laird P. N. Language and perception. Belknap Press, 1976. 52 p.
68. Merriam-Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/>
69. Morgan K. The Oxford history of Britain. Oxford : Oxford University Press, 2021. 867 p.
70. Nel, M. Military law practitioners and academic discourse: a sine qua non for developing military law. *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies*. 2017. Vol 45, No. 2. P. 1–19 DOI : 10.5787/45-2-1212
71. Online Etymology Dictionary URL: <https://www.etymonline.com> .
72. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. by A. S. Hornby. Oxford : Oxford University Press, 2000. 1422 p.
73. Oxford Dictionaries Online URL: <http://oxforddictionaries.com/>
74. Oxford Latin Dictionary URL: <https://latin-dictionary.net/>
75. Oxford Learners Dictionaries URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/aegis#aegis_idmgs_1
76. Schütz F. J., Buhr H., Günter W., Margedant U., Uffelmann U., Wittmütz V. Geschichte. Dauer und Wandel. Von der Antike bis zum Zeitalter des Absolutismus. Frankfurt am Main: Hirschgraben-Verlag, 1995. 360 S.
77. The Concise Oxford Dictionary of Current English / ed. by J. Pearsall. Oxford : Oxford University Press, 1999. 1666 p.
78. The Oxford Dictionary of Current English. Oxford : Oxford University Press, 1996. 1080 p.
79. Skeat W. Etymological dictionary of the English language. Oxford: Macmillan, 1893. 844 p
80. West M. A. General Service List of English Words. Longman, 1962. 588 p.